

Omprovning av markavvattningsföretag

- När, av vem och hur?

Sandra Mattsson
Elin Willyson

Fastighetsvetenskap, Institutionen för teknik och samhälle,
Lunds tekniska högskola, Lunds universitet

Copyright © Sandra Mattsson och Elin Willyson 2022

Båda författarna har gemensamt bidragit till hela examensarbetet.

Fastighetsvetenskap, Institutionen för Teknik och samhälle
Lunds Tekniska Högskola
Lunds Universitet
Box 118
221 00

ISRN/LUTVDG/TVLM 22/5493 SE

Tryckort: Lund

Omprovning av markavvattningsforetag – Nar, av vem och hur?

Omprövning av markavvattningsföretag

Re-examination of joint drainage units

Examensarbete utfört av/Master of Science Thesis by:

Sandra Mattsson, Civilingenjörsutbildning i Lantmäteri, LTH, Lunds Universitet

Elin Willyson, Civilingenjörsutbildning i Lantmäteri, LTH, Lunds Universitet

Handledare/Supervisor:

Fredrik Warnquist, universitetsadjunkt, Fastighetsvetenskap, LTH, Lunds Universitet

Examinator/Examiner:

Malin Sjöstrand, lektor, Fastighetsvetenskap, LTH, Lunds Universitet

Opponent/Opponent:

Simone Fuentes, Civilingenjörsutbildning i Lantmäteri, LTH, Lunds Universitet

Daniel Iveborg, Civilingenjörsutbildning i Lantmäteri, LTH, Lunds Universitet

Nyckelord:

Markavvattning, markavvattningsföretag, markavvattningssamfällighet, dikningsföretag, omprövning, vattenverksamhet, miljöbalken, lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

Keywords:

Drainage, joint drainage unit, joint property unit, water enterprise, re-examination

Omprovning av markavvattningsforetag – Nar, av vem och hur?

Abstract

Drainage units are measures that permanently modify the water conditions of the land. This is done through drainage or dikes to make the soil more suitable for use by removing unwanted water. Drainage units shall fulfill the purpose of permanently increasing the suitability of a property for a specific purpose. A joint drainage unit is a drainage unit commonly used by several properties. For execution and operation the participants form a joint property unit.

A joint drainage unit may be subject to changed circumstances, for example by development or property matters. In that case it can occur a need for re-examination of the joint drainage unit. Additional needs for re-examination can arise when there is a change in the circle of participants or when the economy is affected.

The purpose of the master thesis is to investigate re-examinations of joint drainage units in Skåne, Sweden. This is to determine when the question of re-examination is relevant and in that way make it easier for the professionals to handle the question.

The investigation indicated that the most common reasons for re-examination are development, infrastructure and nature value enhancement measures. Municipalities stand for over one third of the re-examination applications. Regarding improvements of the process there are different opinions; the majority believe that something needs to change but exactly what is vague.

The conclusion of the thesis is that the knowledge regarding joint drainage units is low, but in the built environment sector it is rising. An increased understanding as well as an improved legislation is required to re-examine joint drainage units when affected instead of being overlooked.

Omprovning av markavvattningsforetag – Nar, av vem och hur?

Sammanfattning

Markavvattning innebär att en åtgärd som genomförs permanent ändrar markens vattenförhållanden. Detta görs för att marken ska bli lämplig att använda genom att ta bort oönskat vatten genom dränering eller dikning. Det kan också vara genom skydd mot vatten vid invallning. Markavvattning ska uppfylla syftet att varaktigt öka en fastighets lämplighet för ett visst ändamål. Ett markavvattningsföretag är markavvattning som sker gemensamt för flera fastigheter. För utförande och drift av markavvattningsföretaget utgör deltagarna en samfällighet.

Ett markavvattningsföretag kan bli föremål för ändrade förhållanden exempelvis vid exploaterings- eller fastighetsbildningsåtgärder. I de fallen kan det uppstå ett behov av omprovning för att aktualisera markavvattningsföretaget.

Syftet med detta examensarbete är att undersöka varför omprovningar av markavvattningsföretag i Skåne genomförs. Detta för att fastställa när frågan om omprovning blir aktuell och på så sätt förbättra hanteringen av markavvattningsföretag för yrkesverksamma. Frågeställningar som hanteras är vilka anledningar som finns till omprovning av markavvattningsföretag och vem som är initiativtagare, om omprovningsprocessen kan förbättras, hur yrkesverksamma hanterar markavvattningsföretag och hur den allmänna kunskapsnivån ser ut inom samhällsbyggnadsbranschen. Genom att presentera ämnet genom litteratur och lagstiftning, granska omprovningar mellan år 2009 och 2021 samt intervjua yrkesverksamma har frågeställningarna kunnat besvaras.

Undersökningen visade att de vanligaste anledningarna till omprovning är exploatering, infrastrukturprojekt och naturvårdshöjande åtgärder. De som initierar flest omprovningar är kommuner som står för drygt en tredjedel av ansökningarna. Vad gäller förbättringar i processen för omprovning av markavvattningsföretag råder det skilda meningar bland yrkesverksamma. De flesta anser att något bör förändras och flera framhåller att del av provningen borde ske hos lantmäterimyndigheten med stöd av anläggningslagen (1973:1149). Exakt hur det skulle se ut i praktiken är dock oklart. Många av de yrkesverksamma vill också se att markavvattningsföretag registreras i fastighetsregistret. Detta för att göra det enklare för både yrkesverksamma och fastighetsägare att hitta information för att kunna agera aktivt.

Den övergripande slutsatsen är att kunskapen om markavvattningsföretag är relativt låg, men inom samhällsbyggnadsbranschen är den uppåtgående. En ökad förståelse samt en förbättrad lagstiftning krävs för att markavvattningsföretag ska omprövas när de berörs av förändring istället för att förbises. Med den ökade kunskapen följer att fler markavvattningsföretag i framtiden kan komma att omprövas i större utsträckning.

Omprovning av markavvattningsforetag – Nar, av vem och hur?

Förord

Detta examensarbete, som omfattar 30 högskolepoäng, markerar slutet på våra fem år vid Lunds Tekniska Högskola. Vi kan nu titulera oss som civilingenjörer i lantmäteri.

Vi vill tacka de som tagit sig tid att ställa upp på intervjuer, era svar har varit till stor hjälp. Ett särskilt tack till vår handledare Fredrik Warnquist för din vägledning, inte enbart under examensarbetet utan under hela studietiden. Vi vill också passa på att tacka våra familjer och vänner som stöttat oss under hela resan.

Det största tacket vill vi ge varandra som alltid funnits där, i vått och torrt. Det här gjorde vi bra!

Sandra Mattsson och Elin Willyson
Lund, april 2022

Omprovning av markavvattningsforetag – Nar, av vem och hur?

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Syfte och frågeställningar.....	2
1.3 Metod.....	2
1.4 Avgränsning	3
1.4.1 Tidigare arbeten.....	3
1.5 Källkritik.....	4
1.6 Målgrupp	5
1.7 Disposition.....	5
2. Markavvattning.....	7
2.1 Grundläggande om markavvattning.....	7
2.2 Grundläggande om omprövning	9
2.3 Gränsdragning	9
2.3.1. Gränsdragning mot avloppsvatten	10
2.3.2. Gränsdragning mot bevattnings- och vattenregleringssamfälligheter.....	10
3. Lagstiftning	11
3.1 Dikning före dikningslagen 1879	11
3.2 1879 års lag om dikning och annan avledning av vatten, dikningslagen	12
3.3 1918 års vattenlag, äldre vattenlagen	12
3.4 1983 års vattenlag, vattenlagen	13
3.5 Miljöbalken (1998:808).....	14
3.5.1 Lag (1998:811) om införande av miljöbalken.....	15
3.5.2 Miljöbalkens 11:e kapitel.....	15
3.6 Lag (1998:812), med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, s.k. restvattenlagen.....	17
3.6.1 Rådighet	17
3.6.2 Bildande	18
3.6.3 Omprövning	18
3.7 Lag (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter	19
3.7.1 Delägarförvaltning.....	19

Omprövning av markavvattningsföretag – När, av vem och hur?

3.7.2 Föreningsförvaltning.....	20
3.8 Annan lagstiftning	20
3.8.1 Anläggningslag (1973:1149).....	20
3.8.2 Fastighetsbildningslag (1970:988).....	21
3.8.3 Plan- och bygglag (2010:900)	21
3.8.4 Kulturmiljölagen (1988:950).....	22
3.8.5 Miljöbalken 7–8 kap.	22
4. Tillstånds giltighet, omprövning och avveckling.....	23
4.1 Tillstånds giltighet.....	23
4.1.1 Tillstånd enligt miljöbalken	23
4.1.2 Tillstånd enligt äldre lagstiftning.....	23
4.1.3 Upphörande av tillstånd	23
4.2 Omprövning	24
4.2.1 Anledningar till omprövning	24
4.3 Avveckling och utrivning	26
4.3.1 Avveckling	26
4.3.2 Utrivning	26
5. Omprövningsprocessen.....	28
5.1 Tillvägagångssätt	28
5.1.2 Ansökningsmål.....	28
5.1.2 Stämmingsmål	28
5.1.3 Överenskommelse	29
5.2 Kostnader.....	29
6. Framtiden för omprövning av markavvattningsföretag	31
6.1 Redogörelse för anläggningslagen.....	31
6.1.1 Förutsättningar för omprövning.....	31
6.1.2 Omprövningens omfattning.....	33
6.1.3 Handläggning och upphävande	33
6.1.4 Skillnader mot omprövning av markavvattningsföretag	34
6.2 I vått och torrt: Förslag till ändrade vattenrättsliga regler.....	34
7. Undersökning	36
7.1 Granskning av omprövningar	36
7.1.1 Gällande lagstiftning vid tillkomst	36

Omprovning av markavvattningsföretag – När, av vem och hur?

7.1.2	Initieringsparter	36
7.1.3	Aktuella kommuner	37
7.1.4	Anledningar till omprovning	39
7.1.5	Resultat av omprovning	42
7.1.6	Förvaltning	43
7.1.7	Exempelomprovningar.....	43
7.2	<i>Intervjuer</i>	45
7.2.1	Sammanfattning av intervjuer	45
7.2.2	Fullständiga intervjuer	48
8.	Diskussion.....	61
8.1	<i>Begrepp</i>	61
8.2	<i>Granskning av omprovningar och intervjuer</i>	62
8.2.1	Initieringspart	62
8.2.2	Anledningar till omprovning	62
8.2.3	Förvaltning	63
8.2.4	Kunskap, lagstiftning och förändring	64
9.	Slutsats.....	66
9.1	<i>Svar på frågeställningar</i>	66
9.2	<i>Förslag till vidare studier</i>	67
10.	Referenslista	68
10.1	<i>Offentligt tryck</i>	68
10.2	<i>Myndighetspublikationer</i>	68
10.3	<i>Litteratur</i>	68
10.4	<i>Lagkommentarer</i>	69
10.5	<i>Elektroniska källor</i>	69
10.6	<i>Artiklar och e-post</i>	70
10.7	<i>Muntliga källor</i>	70
10.8	<i>Examensarbeten</i>	70
11.	Bilagor	72
	<i>Bilaga 1. Sammanställning av granskning</i>	72
	<i>Bilaga 2. Sammanställning av gallrade omprovningar</i>	78

Omprovning av markavvattningsforetag – Nar, av vem och hur?

Författningar och förkortningar

Författningar

AL	Anläggningslag (1973:1149)
DL	1879 års lag om dikning och annan avledning av vatten
FBL	Fastighetsbildningslag (1970:988)
KML	Kulturmiljölag (1988:950)
LVV	Lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, s.k. restvattenlagen
MB	Miljöbalken (1998:808)
MP	Lag (1998:811) om införande av miljöbalken
PBL	Plan- och bygglag (2010:900)
SFL	Lag (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter
VL	1983 års vattenlag (1983:291)
ÄVL	1918 års vattenlag (1918:523)

Förkortningar

GA	Gemensamhetsanläggning
LM	Lantmäterimyndigheten
MAF	Markavvattningsföretag
MAS	Markavvattningssamfällighet
MMD	Mark- och miljödomstolen
MÖD	Mark- och miljööverdomstolen
SOU	Statens offentliga utredningar
TRV	Trafikverket

Ordlista

Andelstal	Anger varje fastighets skyldighet att bidra till kostnader för utförande och drift
Båtnadsområde	Ett geografiskt avgränsat område med fastigheter som anses få nytta av en åtgärd
Kostnadsfördelningslängd	Förteckning över deltagare och dess andelstal inom båtnadsområdet
Markavvattningsföretag	En form av vattenverksamhet, som sker gemensamt för flera, med avsikt att avvattna mark
Markavvattningssamfällighet	Förvaltning av markavvattningsföretag
Verksamhetsutövare	Den som har faktiska och rättsliga möjligheter att vidta åtgärder mot störningar och olägenheter. Ett markavvattningsföretag kan anses vara en verksamhetsutövare

1. Inledning

I det inledande kapitlet beskrivs bakgrunden till arbetet, vilket ska ge läsaren förståelse för ämnet. Därefter presenteras syftet tillsammans med arbetets frågeställningar och metod. Detta följs av avgränsningar och den målgrupp som arbetet riktar sig till. Slutligen redogörs för rapportens disposition.

1.1 Bakgrund

Markavvattning innebär att en åtgärd som genomförs permanent ändrar markens vattenförhållanden. Detta görs för att marken ska bli lämplig att använda, till exempelvis till jord- eller skogsbruk, genom att ta bort oönskat vatten genom dränering eller dikning. Det kan också vara genom skydd mot vatten vid invallning. Markavvattning ska uppfylla syftet att varaktigt öka en fastighets lämplighet för ett visst ändamål. Det är själva effekten av markavvattningen som ska vara varaktig, inte åtgärden.

Markavvattning är en tillståndspliktig vattenverksamhet och i Skåne län gäller ett generellt förbud mot markavvattning. Markavvattningsåtgärder kan därmed förutom tillstånd även kräva dispens mot förbudet.

Ett markavvattningsföretag är markavvattning som sker gemensamt för flera fastigheter. För utförande och drift utgör deltagarna en samfällighet. De fastigheter som helt eller delvis ligger inom båtnadsområdet ingår normalt i markavvattningssamfälligheten. Varje fastighets nytta av markavvattningen ger upphov till en kostnadsfördelningslängd som fördelar kostnaderna mellan deltagarna.

I Sverige finns det idag omkring 50 000 markavvattningsföretag, varav minst 6 500 finns i Skåne.

Ett markavvattningsföretag kan bli föremål för ändrade förhållanden vid exempelvis exploaterings- eller fastighetsbildningsåtgärder. I de fallen kan det uppstå ett behov av omprovning för att aktualisera markavvattningsföretaget. Ytterligare behov av omprovning kan uppstå när kretsen av deltagare behöver utökas eller minskas, kostnadsfördelningslängden behöver uppdateras eller när anläggningen förändras på grund av exempelvis ett vägbygge.

Problemen som finns kring omprovning idag är att det är en kostsam och tidskrävande process. Det är få som är insatta i omprovningsprocessen och vad det innebär, vilket gör att det antagligen finns det ett antal markavvattningsföretag som inte omprovats när de påverkats av ändrade förhållanden. Idag saknas ett samlat register över markavvattningsföretag, vilket gör att varken fastighetsägare eller yrkesverksamma har möjlighet att enkelt hitta information om dem.

Det är värt att notera att begreppen dikningsföretag, torrläggingsföretag och invallningsföretag är varianter av markavvattningsföretag. Markavvattningsföretag är samlingsnamnet, vilket kan medföra en viss begreppsförvirring.

Arbetet granskar omprovningar av markavvattningsföretag i Skåne under perioden 2009–2021.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med detta examensarbete är att undersöka varför omprovningar av markavvattningsföretag i Skåne genomförs. Detta för att fastställa när frågan om omprovning blir aktuell och på så sätt förbättra hanteringen av markavvattningsföretag för yrkesverksamma.

De frågeställningar som behandlas i arbetet är följande:

- Varför omprovvas markavvattningsföretag?
- Vem initierar omprovningen? Hur stor andel av omprovningarna initieras av respektive part?
- Kan omprovningsprocessen förbättras?
- Hur definierar yrkesverksamma begreppen markavvattningsföretag och markavvattningssamfällighet?
- Hur hanterar yrkesverksamma markavvattningsföretag och hur ser den allmänna kunskapsnivån ut inom samhällsbyggnadsbranschen?

1.3 Metod

Arbetet har genomförts i tre delar; teoretisk del, undersökning och slutligen diskussion och slutsats.

1.3.1 Teoretisk del

En litteraturstudie har gjorts i syfte att hitta relevant material på ämnet markavvattning och markavvattningsföretag. Denna återfinns i kapitel 2–6.

Då markavvattningsföretag i dagsläget inte är särskilt omskrivet har främst utredningar, propositioner, lagar och bestämmelser studerats. Hjälp har också tagits av lagkommentarer till speciellt intressanta paragrafer. Lagkommentarerna har hämtats från informationstjänsten JUNO. Vidare har annan viktig information hämtats från relevant litteratur, handböcker, myndigheter och intresseorganisationer.

1.3.2 Undersökning

Undersökningen består av en granskning av omprovningar av markavvattningsföretag samt intervjuer med yrkesverksamma. Detta återfinns i kapitel 7.

Granskningen av omprovningar var möjlig att genomföra efter att ha erhållit en förteckning över samtliga omprovningar i Skåne mellan år 2009 och 2021. Förteckningen tillhandahölls av Mark- och miljödomstolen i Växjö. Omprovningarna söktes upp via informationstjänsten JUNO. Omprovningar som ansågs irrelevanta för arbetet samt sådana som genomförts utanför Skåne län gallrades bort från materialet. Även avvisade omprovningar sorterades ut. Ett relativt stort antal omprovningar var inte åtkomliga via JUNO, men det tillgängliga materialet bedömdes vara tillräckligt omfattande för att genomföra en undersökning.

Intervjuer med sakkunniga inom ämnet har genomförts för att tydliggöra hur yrkesverksamma bland annat förhåller sig till och hanterar markavvattningsföretag. Totalt intervjuades sex yrkesverksamma, tre intervjuer genomfördes muntligt och tre via e-post.

1.3.3 Diskussion och slutsats

Slutligen förs en diskussion kring litteratur, granskning av omprovningar och intervjuer. Utifrån detta dras sedan en slutsats. Detta återfinns i kapitel 8–9.

1.4 Avgränsning

Arbetet studerar omprovningar i Skåne under tidsperioden 2009–2021. Tidsperioden är vald på grund av att mark- och miljödomstolen har en digital förteckning där omprovningar är sökbara från år 2009. Den geografiska avgränsningen är gjord då författarna utgår från Skåne.

1.4.1 Tidigare arbeten

Markavvattningsföretag vid fastighetsbildning¹

Syftet med arbetet var att undersöka förhållandet mellan markavvattningsföretag och fastighetsbildning. Arbetet beskriver några av de problem, främst regel- och organisationstekniska, som kan uppstå vid ändrad fastighetsindelning. Slutligen presenteras ett antal förslag till förändringar av dagens regelverk.

Markavvattningsföretag: Lagstiftning och probleminventering²

Syftet med arbetet var att visa på de problem som dagens lagstiftning, vad gäller markavvattningsföretag, innehåller och leder till. Det gjordes genom att studera gällande samt äldre lagstiftning. Den övergripande slutsatsen som arbetet kom fram till

¹ Löwgren, 2010.

² Irestål, 2010.

var att någon typ av förändring kring markavvattningens lagstiftning måste ske samt att kunskap om ämnet måste spridas mer i samhället i stor.

Detta arbete väljer att särskilt behandla genomförda omprövningar av markavvattningsföretag till skillnad från Irestål som tittar på möjliga förändringar som kan göras i lagstiftningen. Likheten mellan arbetena är genomgången av lagstiftning, där Ireståls får anses mer omfattande.

Klimatanpassning: Fastighetsägares möjligheter att vidta gemensamma åtgärder³

Syftet med arbetet var att undersöka fastighetsägares möjligheter att vidta gemensamma åtgärder för klimatanpassning samt vilka hinder och begränsningar det finns i lagstiftningen. Slutsatsen blev att det är svårt att generalisera klimatanpassningsarbetet och att det huvudsakliga ansvaret för att skydda egendom mot klimatförändringar i första hand ligger på fastighetsägaren. Då fastighetsägare är överens finns det goda möjligheter till att åtgärder vidtas på ett smidigt sätt. Är fastighetsägare inte är överens är processen däremot komplicerad. Även mellan enskild och kommun behövs en samsyn för en väl fungerande klimatanpassning.

1.5 Källkritik

Då markavvattningsföretag i dagsläget inte är särskilt omskrivet består informationen till stor del av relevant litteratur, lagkommentarer, propositioner, utredningar och information från myndigheter och intresseorganisationer. Dessutom har äldre lagtext och dagens lagtext studerats. Informationen från myndigheter och intresseorganisationer har sökts fram via sökmotorn Google och valts ut efter relevans. Både myndigheter och intresseorganisationer kan ha bakomliggande orsaker till deras publicerade information, vilket kan vara bra att ha i åtanke. De mest använda informationskällorna är Lantbrukarnas riksförbund (LRF), SOU (2014:35) *I vått och torrt* och Miljösamverkan Sverige. LRF:s publikation *Att äga och förvalta diken* är tänkt att fungera som en handbok och uppslagsbok för markägare och lantbrukare. Trots att LRF kan tänkas föra en viss agenda kan källan anses trovärdig då exempelvis SOU:n *I vått och torrt* refererar tillbaka till den och uppger också att LRF genomför stora satsningar gällande information och utbildning inom ämnet.⁴ Miljösamverkan Sverige är ett samverkansorgan kring tillsynsvägledning, tillsyn och viss prövning inom miljöbalksområdet och närliggande lagstiftningar. Deltagare är Sveriges länsstyrelser, Naturvårdsverket, Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten. Den information som hämtats är enbart grundläggande teori gällande markavvattningsföretag och inte åsikter.

De yrkesverksamma som valts ut för intervjuer arbetar alla med markavvattningsföretag på olika sätt och hittades via författarnas nätverk. De

³ Persson, 2018.

⁴ SOU 2014:35 s. 640.

yrkesverksamma har olika erfarenheter och kunskaper inom ämnet. Detta är viktigt att ha i åtanke då ämnet studeras.

1.6 Målgrupp

Arbetet riktar sig till personer med teknisk eller juridisk bakgrund som på ett eller annat sätt är intresserade av omprövningar av markavvattningsföretag. Arbetet riktar sig även till fastighetsägare, kommuner och myndigheter som är i behov av redogörelse för juridiken som ligger till grund för markavvattningsföretag och omprövning av dessa.

1.7 Disposition

Kapitel 1 – Inledning: I det inledande kapitlet beskrivs bakgrunden till arbetet, vilket ska ge läsaren förståelse för ämnet. Därefter presenteras syftet varefter avgränsningar och den målgrupp som arbetet riktar sig till redovisas. Slutligen redogörs för rapportens disposition.

Kapitel 2 – Markavvattningsföretag: I detta kapitel förklaras varför det finns ett behov av markavvattning och varför underhåll och drift kan underlättas genom markavvattningssamfälligheter.

Kapitel 3 – Gällande lagstiftning: I detta kapitel redogörs för den lagstiftning som reglerar markavvattning, markavvattningsföretag och omprövning av markavvattningsföretag.

Kapitel 4 – Tillståndets giltighet, omprövning och avveckling: I detta kapitel redogörs för tillståndets giltighet och omprövning samt avveckling av dem.

Kapitel 5 – Omprövningsprocessen: I detta kapitel redogörs för omprövningsprocessen i domstol.

Kapitel 6 – Framtiden för omprövningar av markavvattningsföretag: I detta kapitel redogörs för omprövning med stöd av anläggningslagen och en genomgång av SOU:n *I vått och torrt*: Förslag till ändrade vattenrättsliga regler (SOU 2014:35).

Kapitel 7 – Undersökning: Undersökningen består av två delar; granskning av omprövningar av markavvattningsföretag och intervjuer med yrkesverksamma.

Kapitel 8 – Diskussion: I detta kapitel förs en diskussion kring vad arbetet resulterat i.

Kapitel 9 – Slutsats: Detta kapitel innehåller svar på frågeställningarna samt slutsatser av arbetet.

Kapitel 10 – Referenslista.

Kapitel 11 – Bilagor.

2. Markavvattning

I detta kapitel förklaras varför det finns ett behov av markavvattningsföretag och varför utförande och drift kan underlättas genom markavvattningssamfälligheter.

I arbetet definieras begreppet markavvattningsföretag som en form av vattenverksamhet, som sker gemensamt för flera, med avsikt att avvattna mark. Begreppet har fått olika tolkningar. Senare i arbetet återfinns de yrkesverksammas definitioner av begreppet och en diskussion kring frågan, se avsnitt 7.2 *Intervjuer* och 8.1 *Begrepp*.

2.1 Grundläggande om markavvattning

Markavvattningsåtgärder har under en lång tid varit en viktig del av jordbruket. För att en gröda ska kunna växa och utvecklas optimalt måste det finnas en balans i marken mellan syre, växtnäring och vatten. För att kunna uppnå den balansen måste marken klara av att leda bort oönskat vatten som annars kan skapa syrebrist för rötterna.⁵ I det svenska jordbrukslandskapet är de flesta jordarna inte tillräckligt bra på att dränera marken på egen hand, då krävs markavvattningsåtgärder.⁶

Även skogsbruket har stor nytta av markavvattning. Det primära syftet med att avvattna skogsmark är att sänka vattennivån så att rötterna får tillräckligt med syre. Extra syre förbättrar nedbrytningen av ämnen som i sin tur leder till en förbättrad produktionsförmåga.⁷

Utöver nyttan i jord- och skogsbrukslandskapet har markavvattning även gjort det möjligt att bebygga områden som tidigare varit alldeles för blöta för att kunna användas. En stor del av dagens infrastruktur och bostadsområden är beroende av markavvattning för att skyddas mot översvämningar. Av dessa anledningar är det viktigt att underhålla och anpassa markavvattningen som finns idag till nya förutsättningar.⁸

Det är värt att notera att begreppen dikningsföretag, torrlägningsföretag och invallningsföretag är varianter av markavvattningsföretag. Ett dikningsföretag syftar till att leda bort ytvatten och förhindra översvämning.⁹ Ett torrlägningsföretag syftar till att sänka grundvattennivån.¹⁰ Ett invallningsföretag syftar till att varaktigt skydda

⁵ Miljösamverkan Sverige, 2015. s. 12.

⁶ LRF, 2014. s. 16.

⁷ Skogsstyrelsen, 2015. s. 56.

⁸ Miljösamverkan Sverige, 2015. s. 13.

⁹ Naturvårdsverket, 2009. s. 115.

¹⁰ Ibid.

Omprövning av markavvattningsföretag – När, av vem och hur?

mot vatten.¹¹ Markavvattningsföretag är alltså samlingsnamnet för de tre, men används ibland synonymt vilket kan medföra en viss begreppsförvirring.

Huvudregeln för skötsel av markavvattning är att varje fastighetsägare äger och sköter den del som ligger inom dennes fastighet. Ibland kan företagets funktion vara beroende av andra delar som ligger på annans fastighet, då kan det vara lämpligt att ha gemensam skötsel istället för enskild.¹² För utförande och drift av markavvattningsföretaget utgör deltagarna en samfällighet enligt 3 kap. 2 § LVV. Delaktigheten i samfälligheten är sakrättsligt bunden till fastigheten och följer denna vid överlåtelse till annan fastighetsägare.¹³ Det gemensamma arbetet kräver att regler gällande bland annat kostnadsfördelning, deltagande och röstning upprättas. Samfällighetens förvaltning ska ske efter de bestämmelser som var gällande vid företagets bildande, se *Tabell 1*.¹⁴

Tabell 1. Förvaltning av företag (LRF, 2014, s. 51)

Företag bildade enligt	Förvaltas enligt	Få delägare	Fler delägare
Innan 1879-års DL	Saknas ofta information		
1879-års DL	1879-års DL (och 1918-års ÄVL)	Färre än sex deltagare. För företag med högst fem deltagare finns inga bestämmelser om förvaltning.	Sex eller fler deltagare. Utser en syssloman.
1918-års ÄVL	1918-års ÄVL	En till två deltagare. Kräver enighet.	Fler än två deltagare. Väljer en styrelse.
1983-års VL	SFL	Om inget annat är bestämt förvaltas samfälligheten med delägarförvaltning. På begäran av deltagare kan lantmäteriet inrätta en samfällighetsförening. Samfälligheten övergår till föreningsförvaltning, föreningen väljer en styrelse.	
1998-års MB & LVV, samt omprövade företag	SFL		

¹¹ Naturvårdsverket, 2009. s. 21.

¹² Ekbäck, 2016 (a). s. 153.

¹³ Kruse (a), u.å.

¹⁴ LRF, 2014. s. 51.

I Sverige finns det idag omkring 50 000 markavvattningsföretag, varav minst 6 500 finns i Skåne. Ungefär 5 500 av dessa avser jordbruksmark och omkring 1 000 avser skogsmark. Mörkertalet är dock stort då det inte finns något samlat register över tillståndsprövade markavvattningsföretag samtidigt som många företag saknar tillstånd och inte registrerats alls.¹⁵

2.2 Grundläggande om omprövning

I detta delkapitel redogörs för grundläggande information om omprövning. För att läsa mer om omprövning se avsnitt 4.2 *Omprövning* och 5. *Omprövningsprocessen*.

En omprövning av ett markavvattningsföretag kan bli aktuell om det uppstår ändrade förhållanden, exempelvis kan vägbyggen och exploateringsprojekt påverka ett markavvattningsföretags omfattning. Andra anledningar kan vara naturvårdshöjande åtgärder, förändrad fastighetsindelning eller att ett företag är inaktivt. Ibland finns mer än en bakomliggande åtgärd till grund för ansökan om omprövning. En omprövning kan initieras av en deltagare i markavvattningsföretaget, myndighet eller företag.¹⁶

Omprövningen görs i mark- och miljödomstolen och är en kostsam och tidskrävande process.¹⁷ Ansökan hanteras antingen som ett ansökningsmål, 7 kap 1 § LVV, eller stämningssmål, 7 kap 2 § LVV. Utöver själva ansökan kan det exempelvis krävas att en miljökonsekvensbeskrivning upprättas för att fastställa miljöpåverkan och att ett samråd mellan berörda ska hållas för att informera.¹⁸

Om behovet av markavvattningsföretaget upphör eller att stora förändringar från tillståndet har skett kan avveckling eller utrivning bli aktuellt. Detta hanteras också som en omprövning i domstol. En avveckling innebär att själva företaget avslutas, medan en utrivning innebär att den fysiska anläggningen tas bort.¹⁹

2.3 Gränsdragning

Fokus i detta arbete är markavvattning och markavvattningsföretag, men för att kunna djupdyka i ämnet måste en förklaring av avloppsvatten, bevattnings- och vattenregleringssamfälligheter först göras. Dessa ämnen kommer inte vidare att behandlas i arbetet.

Markavvattning definieras enligt 11 kap. 2 § 2 st. MB som en åtgärd som utförs för att avvattna mark, när det inte är fråga om avledande av avloppsvatten, eller som utförs för att sänka eller tappa ur ett vattenområde eller för att skydda mot vatten, när syftet med åtgärden är att varaktigt öka en fastighets lämplighet för något visst ändamål.

¹⁵ SOU 2014:35 s. 391 f.

¹⁶ Miljösamverkan Sverige, 2015. s. 66.

¹⁷ SOU 2014:35 s. 118.

¹⁸ Miljösamverkan Sverige, 2015. s. 67.

¹⁹ Ibid., s. 66.

2.3.1. Gränsdragning mot avloppsvatten

I 9 kap. 2 § p. 3 MB definieras vatten som avleds för sådan avvattning av mark inom detaljplan som inte görs för en viss eller vissa fastigheters räkning som avloppsvatten.²⁰ Enligt lagkommentaren till bestämmelsen kan det vara svårt att avgöra vad som är markavvattning och vad som är avloppsvatten enligt definitionen.²¹

I 3 kap. 5–8 §§ LVV finns bestämmelser om avledande av avloppsvatten och markavvattning. Om markavvattningsanläggningar med väsentlig fördel kan användas för att avleda avloppsvatten från en fastighet ska ägaren till fastigheten genom omprövning bli deltagare i markavvattningsföretaget enligt 3 kap. 5 § LVV, om ägaren eller samfälligheten begär det. Även huvudmannen för en allmän VA-anläggning samt ägare av byggnader eller andra anläggningar på ofri grund kan delta enligt 3 kap. 5 och 7 §§ LVV.²²

2.3.2. Gränsdragning mot bevattnings- och vattenregleringssamfälligheter

Vid sidan av markavvattning är bevattning och vattenreglering sådana vattenverksamheter där samfälligheter bildas då flera fastigheter ska delta i verksamheten. Bestämmelserna om bevattningssamfälligheter återfinns i 4 kap. LVV och bildas om flera ansöker om tillstånd till vattentäkt för bevattning ur samma vattentillgång och vattnet fördelas dem emellan enligt 4 kap. 1 § LVV. Vattenregleringssamfälligheter bildas för kraftändamål och regleras i 5 kap. LVV.

²⁰ Miljösamverkan Sverige, 2015. s. 59.

²¹ Bengtsson m.fl., (a) 2021.

²² Larfeldt Alvé & Strömberg, 2019. s. 177 f.

3. Lagstiftning

I detta kapitel redogörs för den lagstiftning som reglerar markavvattning, markavvattningsföretag och omprövning av markavvattningsföretag. Förvaltningen av en gemensam vattenanläggning sker enligt de bestämmelser som gällde när anläggningen kom till.

Under åren har antalet lagar som reglerar vattenverksamhet och markavvattningsföretag blivit allt fler och nedan redogörs följaktligen för relevant lagstiftning:

- Lag om dikning och annan afledning af vatten (1879:29), kallad dikningslagen
- Vattenlagen (1918:523), kallad äldre vattenlagen
- Vattenlagen (1983:291), kallad vattenlagen
- Miljöbalken (1998:808)
- Lag med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet (1998:812), kallad restvattenlagen
- Lag om förvaltning av samfälligheter (1973:1150)

Kapitlet inleds med den äldre lagstiftningen som omfattar dikningslagen, äldre vattenlagen och vattenlagen. Därefter följer den nu gällande lagstiftningen; miljöbalken, restvattenlagen och lagen om förvaltning av samfälligheter.

Informationen i detta kapitel är främst hämtad från LRF:s publikation *Att äga och förvalta diken*.²³ Då den redogörelsen är tydlig och omfattande har författarna till detta arbete valt att återge stora delar från publikationen. Även SOUN: *I vått och torr*²⁴ beskriver lagstiftningen utförligt.

3.1 Dikning före dikningslagen 1879

Regler för dikning fanns i landskapslagar redan under 1200-talet. Där behandlades rätten om att släppa fram vatten över annans mark och ersättning för skada som uppkom. Under 1550-talet var det fogdar och häradshövdingar som hade tillsynsansvaret över dikena för att se till att ingen led skada av dem. I början av 1730-talet fanns det föreskrifter om utnyttjande av vatten. Där fick den enskilde själv bedöma hur långt rättigheterna och skyldigheterna sträckte sig, endast fiskelagstiftningen och några andra regler satte gränser. I och med att befolkningen ökade i början av 1800-talet dikades mer mark ut för att skapa bättre jordbruksförhållanden och flera större sjöar sänktes. De dikningsföretag som bildades under denna tid, och som finns kvar än

²³ LRF, 2014.

²⁴ SOU 2014:35.

idag, är tillståndsgivna av häradsrätt, dagens tingsrätt. I dessa tillståndshandlingar saknas ofta information om förvaltning.²⁵

3.2 1879 års lag om dikning och annan avledning av vatten, dikningslagen

I 1879 års lag om dikning och annan avledning av vatten, kallad dikningslagen (DL), lades grunden för ett modernt regelverk om gemensamma åtgärder för att dränera åkermark. Här fanns regler kring avledning av vatten från den egna till nästa fastighet och hur samverkan skulle ske i de fall deltagarna inte var överens om nytta, utformning eller underhållsansvar. Då fastighetsägarna var överens om hur dikningen skulle utformas och bekostas behövdes ingen förrättning. I de fall de inte kom överens skulle konungens befallningshavare på ansökan förordna en förrättningsman, exempelvis en lantbruksingenjör. Förrättningsmannen genomförde en så kallad syneförrättning där denne bestämde omfattning, utformning och deltagare. Även den som inte var intresserad av att delta kunde bli medtvingad att betala om det bedömdes att den gemensamma nyttan översteg kostnaderna. Ett gemensamt dikningsföretag bildades därmed för deltagarna. Ett stort antal dikningsföretag har tillkommit enligt dikningslagen.²⁶

Enligt dikningslagen ska deltagarna utgöra en samfällighet som ska förvaltas enligt lagens bestämmelser samt det som står i tillståndet. Samfälligheten är en juridisk person som kan företräda i domstol. Om samfälligheten har färre än sex deltagare kan förrättningsmannen låta bli att bestämma om förvaltning och istället tilldela var och en av deltagarna ansvar för underhåll av en viss sträcka. Är deltagarna fler än fem ska en syssloman utses som har rätt att bestämma om, utföra och debitera deltagarna för underhållet. Endast vid val av syssloman finns föreskrifter i dikningslagen gällande rösträtt för de deltagande fastigheterna, rätten är baserade på deras andelstal i samfälligheten. Det är vanligt att deltagarna väljer att följa lagarna gällande förvaltning i 1918 års vattenlag istället eftersom de är mer utförliga.²⁷

3.3 1918 års vattenlag, äldre vattenlagen

1918 års vattenlag, kallad äldre vattenlagen (ÄVL), bestod av att samordna 1879 års dikningslag och 1880 års vattenkungörelse till en ny lag. Det blev en väsentlig omarbetning av dikningslagen samtidigt som kungörelsen främst anpassades för att hantera utbyggnad av vattenkraft. I äldre vattenlagen infördes bland annat begreppet torrläggning, dagens markavvattning, av mark som innefattade dikning av kärr eller mossar, invallning och vattenavledning. Om flera fastigheter var beroende av åtgärden skulle en ansökan göras till länsstyrelsen som förordade en förrättningsman att genomföra en förrättning. Förrättningen avslutades med ett utlåtande gällande

²⁵ LRF, 2014. s. 35.

²⁶ Ibid., s. 36.

²⁷ Jordbruksverket, 2020. s. 8.

förutsättningar och utformning samt en kostnadsfördelningslängd där varje fastighet som deltog gavs ett andelstal. Alla fastigheter som fick nytta av torrläggningen blev deltagare.²⁸

De samfälligheter som bildats enligt äldre vattenlagen ska förvaltas enligt den lagens bestämmelser, de är juridiska personer och kan uppträda i domstol. Denna förvaltningsform är den vanligaste då de flesta förrättningar skedde under åren då äldre vattenlagen gällde. Deltagarna utgör en samfällighet. Så länge samfälligheten endast har två deltagare måste de komma överens om förvaltningen, men är de fler än två behöver en styrelse väljas. Samfälligheter som bildades enligt äldre vattenlagen hanteras efter vad som står i förrättningen och har inga separata stadgar. Styrelsen har enligt äldre vattenlagen rätt att bestämma om underhåll, utföra underhåll och slutligen debitera deltagarna för kostnaderna. Varje deltagare i samfälligheten har rösträtt efter andelstal, röstetalet får dock inte överstiga mer än en femtedel av det sammanlagda röstetalet för samtliga närvarande vid sammanträdet. Om alla deltagare är på plats vid röstningen kan huvudtalsmetoden användas, då har varje deltagare en röst var. Röstning kan exempelvis bli aktuellt när det gäller hantering av massor.²⁹

3.4 1983 års vattenlag, vattenlagen

1983 års vattenlagen (VL) är en omarbetning av äldre vattenlagen. Här ersattes begreppet torrläggning av mark med markavvattning. Om flera fastigheter gemensamt var beroende av markavvattning kunde en ansökan om förrättning ske hos länsstyrelsen, som i sin tur förordnade en förrättningsman. Förrättningen avslutades med ett tillståndsbeslut, som innebar att tillstånd till åtgärden gavs om det inte förelåg några hinder. I tillståndsbeslutet redogjordes för verksamhetens förutsättningar och anläggningarnas utformning redovisades på ritningar. Till beslutet fanns en tillhörande kostnadsfördelningslängd som beskrev vilka fastigheter som deltog i verksamheten samt deras andelstal. De fastighetsägare vars fastigheter för vilka markavvattningen medför nytta ska delta i företaget, som förvaltas gemensamt av deltagarna i en samfällighet.³⁰

I vattenlagen infördes en möjlighet att ompröva tidigare tillstånd. Detta innebar att ett tillstånd inte längre gällde för all framtid, utan att villkor kan ändras vid förändrade förutsättningar.³¹

Redogörelsen för omprövning av markavvattningsföretag återfinns i 15 kap. 15–16 §§ VL. I 15 § anges när en omprövning av företaget får ske. Vid ändrade förhållanden, som inte i ringa mån inverkat på företagets utförande, kretsen av deltagare eller kostnadsfördelningen, fick en deltagare ansöka om omprövning vid vattendomstolen

²⁸ LRF, 2014 s. 37.

²⁹ Jordbruksverket, 2020. s. 8.

³⁰ LRF, 2014. s. 37 f.

³¹ Ekbäck, 2017. s. 267.

eller vid en ny förrättning. Även utan att sådana förhållanden inträtt, fick en omprövning äga rum, om någon ville ansluta sig som deltagare eller att det i tidigare avgörande har föreskrivits att frågan får omprövas efter en viss tid och denna tid har gått ut. Den nye deltagaren ålades att i skäligen utsträckning ersätta de övriga deltagarna deras kostnader som nedlagts i gemensamma anläggningar. Detsamma gällde även när andelstalet höjts för en deltagare som ingick i en samfällighet.

I 16 § redogörs för alternativet att skriva en överenskommelse istället för att ansöka om omprövning. Om någon skulle gå med eller lämna samfälligheten behövde inte en omprövning hos vattendomstolen ske om deltagarna istället kunde skriva en överenskommelse. Överenskommelsen godkändes, på ansökan av en deltagare, sedan av vattendomstolen eller av en förrättningsman om den träffades under en förrättning.

Vattenlagen redogör även för ersättning vid omprövning i 9 kap. 12 §. Enligt paragrafen kan ersättning utgå till både tillståndshavare och tredje man. Det var den som begärt omprövning som betalade ut ersättning. För att kunna få ersättning vid omprövning krävdes att något av följande skedde; förlust av vattenmängd eller fallhöjd eller inskränkning av regleringsrätten.

Samfälligheter bildade enligt vattenlagen ska förvaltas enligt lagen om förvaltning av samfälligheter. Detta framgår av 7 § lagen (1998:813) om införande av lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, se avsnitt 3.7 *Lag om förvaltning av samfälligheter*.

3.5 Miljöbalken (1998:808)

I detta delkapitel ges en redogörelse för bestämmelser i miljöbalken (1998:808) som är centrala när det gäller omprövning av markavvattningsföretag. Miljöbalken (MB) ska ses som en sammanhållen miljö- och resurslagstiftning där skyddsintressena är väsentliga. Miljöbalkens mål och tillämpningsregler har till syfte att driva på utvecklingen mot ett ekologiskt hållbart samhälle. Ytterst få markavvattningsföretag har tillkommit enligt miljöbalkens regler.³²

Vid införandet av miljöbalken var målsättningen att vattenlagen skulle införas i den. Bestämmelser om bland annat rådighet, tvångsrätt, sakägarbegrepp, ersättningsbestämmelser och samfälligheter var inte förenliga med andra bestämmelser om till exempel miljöfarlig verksamhet. Regeringen valde då att ta in halva vattenlagen i miljöbalken och resterande del blev en egen lag, lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.³³

³² LRF, 2014. s. 39.

³³ Ibid.

3.5.1 Lag (1998:811) om införande av miljöbalken

Enligt 2 § i lag (1998:811) om införande av miljöbalken (MP) ska bestämmelserna i vattenlagen inte längre tillämpas. I de fall en vattenanläggning tillkommit utan tillstånd enligt VL eller äldre lagstiftning får dock anläggningens laglighet prövas hos mark- och miljödomstolen enligt 17 §. Detsamma gäller om tillståndsfrågan är oklar. Frågan om anläggningens laglighet ska bedömas enligt de bestämmelser som gällde vid anläggningens tillkomst enligt 18 §.

3.5.2 Miljöbalkens 11:e kapitel

Markavvattning

I 11 kap. 2 § 2 st. MB finns definitionen för markavvattning:

En åtgärd som utförs för att avvattna mark, när det inte är fråga om avledande av avloppsvatten, eller som utförs för att sänka eller tappa ur ett vattenområde eller för att skydda mot vatten, när syftet med åtgärden är att varaktigt öka en fastighets lämplighet för något visst ändamål

Markavvattning är alltså de åtgärder som utförs för att skydda mot eller avlägsna oönskat vatten. Dikning, invallning och sjösänkning är några exempel på åtgärder som räknas som markavvattning. För att uppfylla kraven i miljöbalken ska syftet med åtgärden öka fastighetens lämplighet för ett visst ändamål, som odling eller golfbana, samt att det ska vara en varaktig förbättring. Det är effekten av markavvattningen som ska vara varaktig.³⁴

Vattenverksamhet

I 11 kap. 3 § MB definieras begreppet vattenverksamhet. Markavvattning är en sorts vattenverksamhet, vilket framgår av paragrafens åttonde punkt. De flesta av de verksamheter som faller inom definitionen vattenverksamhet gäller användning av yt- eller grundvatten för ett visst ändamål, s.k. lukrativ vattenrätt. Det kan exempelvis handla om elkraftsproduktion i vattenturbiner, transport av gods via hamnar och farleder, bevattning av jordbruksgrödor eller pumpning av dricksvatten ur grundvattenmagasin. Det kan enkelt uttryckas som att vattnet är till nytta. I många fall kan vatten istället utgöra ett problem. För att marken ska bli bättre lämpad för ett visst ändamål används exempelvis dikning, invallning eller bortpumpning för att dränera marken. Den gemensamma benämningen på sådana åtgärder är markavvattning, s.k. defensiv vattenrätt.³⁵

³⁴ Prop. 1997/98:45 del 2 s. 127.

³⁵ Naturvårdsverket, 2009. s. 15.

Vattenanläggning

Ytterligare en definition i miljöbalken som är intressant att studera är den av vattenanläggning i 11 kap. 4 §:

En anläggning, som har kommit till genom en vattenverksamhet, tillsammans med manöveranordningar som hör till en sådan anläggning.

Exempel på vattenanläggningar är dammar, fisktrappor, vägbankar, landfästen till broar, bropelare, bryggor och pirar.³⁶ Hit hör även diken för markavvattning.³⁷

Många markavvattningsföretag som räknas som vattenanläggningar har under åren förändrats i flera steg, ofta utan att en ny prövning har gjorts. Sådana förändringar kan vara legaliserade, lagliga på annan grund eller olagliga.

- *Legaliserad*, eller *tillståndsgiven*, betyder att anläggningen har ett tillstånd som prövats vid förrättning, av domstol eller annan insats, enligt den lagstiftning som gällde när anläggningen kom till.
- *Laglig på annan grund* betyder att anläggningen inte är tillståndsprövad men utförd vid en tidpunkt då tillstånd inte krävdes för den aktuella åtgärden. En förutsättning är att anläggningen utfördes enligt de regler som gällde vid dess tillkomst.
- *Olaglig* anläggning betyder att den inte uppfyllde de krav som fanns enligt den lagstiftning som gällde vid anläggningens tillkomst. Exempelvis fördjupningar med syfte att förbättra dräneringen som gjorts efter 1986 då kravet på tillstånd för markavvattning i 18c § naturvårdslagen började gälla.³⁸

Tillståndsplikt

Enligt 11 kap. 13 § MB råder absolut tillståndsplikt för att utföra markavvattning. Paragrafen motsvarar 18c § i naturvårdslagen (1964:822) som ersattes av miljöbalken. Tillståndsplikten innebär att även om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas av verksamhetens inverkan så krävs tillstånd. Paragrafen motiveras med att skyddet av våtmarkerna i landet inte får bli beroende av bedömningen som verksamhetsutövare gör av verksamhetens skadlighet.³⁹ Trots den absoluta tillståndsplikten finns det undantag från 13 §. Undantagen gäller bland annat viss dränering av jordbruksmark eller markavvattning i samband med torvtäkt.⁴⁰

³⁶ Prop. 1997/98:45 del 2 s. 128.

³⁷ Kruse (b), u.å.

³⁸ LRF, 2014. s. 48 f.

³⁹ Prop. 1997/98:45 del 2 s. 134 f.

⁴⁰ Naturvårdsverket, 2009. s. 18 f.

Förbud

I 11 kap. 14 § MB anges att i större delen av södra Sverige finns ett förbud mot markavvattning för att skydda kvarvarande våtmarker. Bestämmelsen som grundas i 18d § naturvårdslagen omfattar exempelvis hela Skåne enligt 4 § förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter. Syftet med förbudet är att kraftigt begränsa eller sätta stopp för markavvattning i de delar av landet som redan utarmats på våtmarker. Förbudet innebär ett hårdare bevarandeskydd och att prövningen av markavvattning ska ske i två steg. Först krävs dispens från markavvattningsförbudet och därefter, om dispens ges, tillstånd till åtgärden. Möjligheten att meddela dispens är avsedd att utnyttjas restriktivt, som förutsättning gäller att det berörda området i princip saknar betydelse ur naturskyddssynpunkt.⁴¹

3.6 Lag (1998:812), med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, s.k. restvattenlagen

Som nämndes i avsnitt 3.5 *Miljöbalken* valde regeringen att placera halva vattenlagen i miljöbalken, medan resterande del blev lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet (LVV).⁴² Den så kallade restvattenlagen är en speciallagstiftning, vilket innebär att den går före annan lag som exempelvis miljöbalken enligt rättsprincipen *lex specialis*. Lagen behandlar rådighet över vatten, markavvattningssamfälligheter, avgifter, prövning av viss verksamhet samt andelskraft.

3.6.1 Rådighet

Rådighet är rätten att disponera över ett vattenområde. Det är en processförutsättning vid tillståndsansökan som sökande själv ska kunna styrka. När en tillståndsansökan saknar rådighet ska det ses som ett rättegångshinder och ansökan avvisas. I 2 kap. 1 § LVV finns de grundläggande bestämmelserna kring verksamhetsutövarens rådighet över vattenområdet där verksamheten ska bedrivas. Var och en har, enligt 2 kap. 2 § LVV, rådighet över det vatten som finns inom dennes fastighet. I de fall vattenverksamhet bedrivs inom någon annans fastighet kan rådigheten upplåtas genom nyttjanderättsavtal, servitut eller genom förvärv tvångsvis.⁴³

I lagen finns också bestämmelser där den grundläggande rådigheten för vattenverksamhet tilldelats någon annan än fastighetsägaren, s.k. legal rådighet. I 2 kap. 4 § LVV finns de vattenverksamheter som innefattas av den automatiska rådigheten och i 3 p nämns markavvattning. Det betyder att den som utför någon form av markavvattning enligt 2 kap. 4 § LVV har befogenhet att ansöka om tillstånd hos mark- och miljödomstolen. Fördelarna som verksamhetsutövaren har med automatisk rådighet är att denne får ansöka om en tillåtlighetsprövning före frågan om

⁴¹ Prop. 1997/98:45 del 2 s. 136.

⁴² LRF, 2014. s. 39.

⁴³ SOU 2014:35 s. 142 f.

markåtkomst är löst samt att den sökande har större möjligheter till att tvångsvis ta marken i anspråk.⁴⁴

Tvångsrätt regleras i 28 kap. 10 § MB och ger verksamhetsutövare för viss vattenverksamhet rätt att ta annans mark i anspråk för att uppföra anläggningar eller vidta andra åtgärder. Enligt 6 p. i paragrafen finns möjlighet till tvångsrätt för verksamhetsutövare som vill genomföra markavvattning på annans fastighet.⁴⁵

3.6.2 Bildande

Markavvattning kräver samordning då det oftast är flera fastighetsägare som ska delta. Deltagande fastighetsägare måste ta ställning till hur markavvattningen ska organiseras och detta kan göras med en markavvattningssamfällighet. Dessa bestämmelser återfinns i 3 kap. LVV, varav de allmänna bestämmelserna finns i 1–3 §§. Noterbart är att 3 kap. LVV kallas *Markavvattningssamfälligheter*, men berör både markavvattningsföretag och förvaltning.

Enligt 3 kap. 1 § LVV ska den som ansöker om tillstånd till markavvattning bedriva markavvattningsföretaget så att den också kan bli till nytta för en annan fastighet om det begärs av den fastighetsägaren. Vidare kan utläsas att alla ägare av fastigheter som har nytta av markavvattningen ska delta i företaget. Även en väghållare som inte är fastighetsägare kan enligt 2 st. delta. Med nytta avses den värdehöjning som företaget medför fastigheten.⁴⁶

För utförande och drift av företaget utgör deltagarna en samfällighet enligt 3 kap. 2 § LVV. Delaktigheten i samfälligheten är sakrättsligt bunden till fastigheten och följer denna vid överlåtelse till annan fastighetsägare.⁴⁷

I 3 kap. 3 § LVV finns bestämmelser om kostnadsfördelningen mellan deltagarna i samfälligheten. Kostnaderna ska fördelas efter de andelstal som baseras på nyttan varje fastighet har av företaget. Nyttoberäkningen sker på samma grunder som vid tillämpning av 5 kap. 13 § FBL och 15 § AL. Värdehöjning kan beräknas på avkastningsvärdet, ett mellanliggande belopp eller marknadsvärdet. Möjlighet till en förhållandevis fri bedömning går att göra vid beräkningen av nyttan.⁴⁸

3.6.3 Omprövning

Omprövning omnämns för första gången i 1983 års vattenlag och regleras idag i 7 kap. 17–18 §§ LVV.⁴⁹ Den första paragrafen handlar om förändringar i

⁴⁴ SOU 2014:35 s. 145.

⁴⁵ Ibid., s. 157.

⁴⁶ Kruse (c), u.å.

⁴⁷ Kruse (a), u.å.

⁴⁸ Kruse (d), u.å.

⁴⁹ Ekbäck, 2017. s. 267.

markavvattningsföretaget som inte i ringa mån påverkar hur verksamheten bedrivs, kretsen av deltagare eller kostnadsfördelningen. Ansökan och omprövning görs i mark- och miljödomstolen. Om det istället handlar om en mindre ändring, exempelvis ändrad delaktighet, andelstal eller upphörandet av markavvattningsföretaget, kan den enligt 18 § hanteras genom överenskommelse. Överenskommelsen fastställs av mark- och miljödomstolen för att ge den samma verkan som ett tillståndsbeslut. För att domstolen ska kunna godkänna överenskommelsen får det inte föreligga någon tvist eller något som strider mot restvattenlagen. Dessutom måste alla deltagare i företaget godkänna överenskommelsen, om de inte kommer överens får en ansökan enligt 17 § göras.⁵⁰ En grundligare genomgång av domstolsprocessen finns i avsnitt

5. Omprövningsprocessen.

Vid omprövning kan det förekomma att mark- och miljödomstolen tar in en markavvattningssakkunnig för att reda ut frågor kring deltagande och kostnadsfördelning. Reglerna kring markavvattningssakkunnig finns i 7 kap. 21–26 §§ LVV. Om det är uppenbart hur en fråga gällande delaktighet ska lösas får domstolen besluta om det på egen hand, men om det råder oenighet eller tveksamhet ska en markavvattningssakkunnig förordnas. Detta sker oftast i större ärenden med många inblandade.⁵¹ Idag finns sex personer med behörighet att kunna förordnas som markavvattningssakkunnig i domstol⁵².

3.7 Lag (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter

Markavvattning kan ske gemensamt för flera fastigheter. För utförande och drift utgör deltagarna en samfällighet enligt 3 kap. 2 § LVV. De fastigheter som helt eller delvis ligger inom båtadsområdet ingår normalt i markavvattningssamfälligheten.

Samfälligheter som bildats enligt vattenlagen eller restvattenlagen och miljöbalken ska förvaltas med stöd av lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter (SFL) enligt 1 § 5 p. SFL. För företag som tidigare förvaltats enligt dikningslagen eller äldre vattenlagen ska en ny samfällighet bildas efter omprövning, som även den ska förvaltas enligt lagen om förvaltning av samfälligheter enligt 11 § i lagen om införande av lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.⁵³

En samfällighet kan enligt 4 § SFL förvaltas antingen genom delägarförvaltning eller föreningsförvaltning.

3.7.1 Delägarförvaltning

Direkt när samfälligheten bildas kommer förvaltningen att ske genom delägarförvaltning. Vid en sådan förvaltningsform krävs total enighet, vilket innebär

⁵⁰ Miljösamverkan Sverige, 2015. s. 66 ff.

⁵¹ Ibid., s.78.

⁵² Larsson. Muntlig intervju, 2022-03-24. Se avsnitt 7.2.2 *Fullständiga intervjuer*

⁵³ Bengtsson m.fl. (b), 2021.

att alla delägare behöver komma överens om besluten. Till följd av detta finns inga stadgar eller behov av röstning. Om delägarna vill kan de lämna förvaltningen till en syssloman, då krävs fullmakter från varje delägare. I de fall delägarna inte kan enas i en fråga om förvaltningen ska, om någon delägare begär det, lantmäterimyndigheten hålla sammanträde och avgöra frågan enligt 7 § SFL. Då delägarförvaltning kräver enighet är det en lämplig förvaltningsform för samfälligheter med mindre deltagarkrets, vid större deltagarkrets finns möjligheten till föreningsförvaltning⁵⁴, se avsnitt 3.7.2 *Föreningsförvaltning*.

3.7.2 Föreningsförvaltning

På en delägars begäran kan förvaltningen av samfälligheten ske via föreningsförvaltning och genom att en samfällighetsförening bildas. En samfällighetsförenings ändamål är att förvalta den samfällighet för vilken den bildats och verksamheten får inte vara främmande för det ändamålet enligt 18 § SFL. Vid denna förvaltningsform finns en styrelse som har hand om föreningens intressen i överensstämmelse med SFL, stadgar och beslut från föreningsstämman. Då styrelsen har anmälts till lantmäterimyndigheten är den behörig att företräda föreningen i förhållande till tredje man. I addition till styrelsen har även föreningsstämman en viss makt då det är den som antingen godkänner styrelsens föreslagna budget eller antar en annan budget. Styrelsen vid föreningsförvaltning har inte samma starka mandat att självständigt sköta samfälligheten som en styrelse enligt äldre vattenlagen, se avsnitt 3.3 *1918 års vattenlag, äldre vattenlagen*. Vid omröstning har varje medlem som närvarar eller dess ombud en röst, förutom i de fall då frågan har ekonomisk betydelse. I det fallet sker omröstning efter andelstal på medlems begäran.⁵⁵

3.8 Annan lagstiftning

I detta avsnitt beskrivs annan lagstiftning som kan beröra markavvattningsföretag.

3.8.1 Anläggningslag (1973:1149)

Tillkomsten av anläggningslagen (1973:1149) (AL) motiverades med ett behov av att reglera frågor om samverkan mellan fastigheter för utförande och drift av anläggningar genom en enhetlig lagstiftning.⁵⁶ För att en anläggning ska få inrättas som gemensamhetsanläggning krävs att den är gemensam för flera fastigheter och att den tillgodoser ett ändamål av stadigvarande betydelse enligt 1 § AL.

Om en anläggning som är gemensam för flera fastigheter kan prövas av domstol enligt bestämmelser i annan författning än fastighetsbildningslagen är anläggningslagen inte tillämplig enligt 1 § AL. Om anläggningen är att betrakta som markavvattning är

⁵⁴ Ekbäck (b), 2016. s. 85 f.

⁵⁵ Ibid., s 87–96.

⁵⁶ Lantmäteriet, 2022. s. 11.

anläggningslagen alltså inte applicerbar, det är istället miljöbalken tillsammans med restvattenlagen som ska tillämpas.⁵⁷

3.8.2 Fastighetsbildningslag (1970:988)

I fastighetsbildningslagen (1970:988) (FBL) finns en begränsad möjlighet att samverka kring en vattenverksamhet, nämligen att lantmäterimyndigheten förordnar om gemensamt arbete enligt 9 kap. 2 § FBL. Paragrafens ursprungliga mening var att lantmäterimyndigheten endast fick besluta om dikning på detta sätt, men i samband med införandet av vattenlagen ansågs det nödvändigt att göra avgränsningen annorlunda. Idag sammankopplas bestämmelserna med miljöbalken och restvattenlagen och innebär att markavvattning får utföras som gemensamt arbete dels när det gäller dränering av jordbruksmark som inte kräver tillstånd, dels när det gäller markavvattning där det inte föreligger sannolika skäl att allmänna eller enskilda intressen skadas. Möjligheten att besluta om gemensamt arbete för markavvattning är därmed starkt begränsat.⁵⁸

3.8.3 Plan- och bygglagen (2010:900)

Plan- och bygglagen (2010:900) (PBL) innehåller bestämmelser om planläggning av mark och vatten samt om byggande. I detta avsnitt beskrivs endast det innehåll som är av intresse för tillämpningen av miljöbalkens bestämmelser om markavvattning. Kommunens översiktsplan, områdesbestämmelser och detaljplaner är väsentliga när våtmarker och biologisk mångfald ska bevaras.

Översiktsplanen tas fram i samråd med bland annat länsstyrelsen som särskilt ska ta tillvara och samordna statliga intressen. Det innebär att länsstyrelsen har som uppgift att i sitt samrådsyttrande uppmärksamma kommunen på tillståndsplikt för markavvattning och om det råder markavvattningsförbud i kommunen.⁵⁹ Det finns ingen bestämmelse i plan- och bygglagen som pekar ut berörda markavvattningsföretag som part i processen, men däremot ska en fastighetsförteckning tas fram i ett tidigt skede i detaljplaneprocessen enligt 5 kap. 8 § PBL. I lagkommentaren till 5 kap. 9 § PBL ifrågasätts om inte redovisningen även bör omfatta markavvattningsföretag som bildats enligt vattenlagstiftningen d.v.s. restvattenlagen och tidigare vattenlagsstiftning.⁶⁰

Områdesbestämmelser avser att säkerställa att syftet med översiktsplanen uppnås och är bindande i förhållande till myndigheter och enskilda. De ger inte fastighetsägaren någon direkt rätt att använda marken på det sätt som anges i bestämmelserna.⁶¹

⁵⁷ Lantmäteriet, 2022. s. 22.

⁵⁸ Dahlsjö m.fl., 2021.

⁵⁹ Naturvårdsverket, 2009. s. 100.

⁶⁰ Didón m.fl., 2021.

⁶¹ Naturvårdsverket, 2009. s. 101.

Detaljplanen reglerar markens användning och bebyggelsen inom planområdet och är bindande för myndigheter och enskilda. Enligt 2 kap. 6 § MB får tillstånd eller dispens inte ges i strid mot en detaljplan eller områdesbestämmelser som vunnit laga kraft. Detta innebär att tillstånd till markavvattning inte kan ges om detaljplanen exempelvis anger att ett våtmarksområde ska förbli just ett våtmarksområde.⁶²

3.8.4 Kulturmiljölagen (1988:950)

Att skydda och värna om kulturmiljön är en nationell angelägenhet som alla ansvarar för. Enligt 1 kap. 1 § kulturmiljölagen (1988:950) (KML) ska både enskilda och myndigheter visa hänsyn och försiktighet samt att den som planerar att genomföra ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön begränsas eller helt undviks. Ett varaktigt övergivet markavvattningsföretag kan vara skyddat enligt 2 kap. KML då det ses som en fast fornlämning i de fall det tillkom före 1850. Kulturmiljölagen medför att åtgärder som markavvattning kan kräva tillstånd från länsstyrelsen för att genomföras.⁶³

3.8.5 Miljöbalken 7–8 kap.

I miljöbalkens sjunde och åttonde kapitel finns bestämmelser om biotopskydd samt art- och habitatskydd. Enligt sjunde kapitlet omfattar biotopskyddet ett mark- eller vattenområde där hotade djur- eller växtarter lever. Inom skyddsområdet får inga verksamheter eller åtgärder som kan skada naturmiljön bedrivas. Detsamma gäller för art- och habitatskyddet; ingen verksamhet får bedrivas som kan skada naturmiljön eller motverka syftet med skyddet inom området. För att markavvattning ska få genomföras krävs därför dispens från biotopskyddet eller artskyddsförordningen.⁶⁴

⁶² Naturvårdsverket, 2009. s. 101.

⁶³ SOU 2014:35 s. 364.

⁶⁴ Ibid., s. 361 ff.

4. Tillstånds giltighet, omprövning och avveckling

I detta kapitel redogörs för tillstånds giltighet, anledningar till och processen för omprövning samt avveckling av både markavvattningsföretag och samfällighetsförening.

4.1 Tillstånds giltighet

Tillstånd för markavvattning enligt miljöbalken, vattenlagen eller äldre lagstiftning gäller vanligen tills vidare om inget annat bestämts.

4.1.1 Tillstånd enligt miljöbalken

Rättskraften av ett tillstånd för markavvattning regleras i 24 kap. 1 § MB. Tillståndet gäller mot alla i de frågor som har prövats i domen eller i beslutet.⁶⁵ Tillståndet ger innehavaren en trygghet till följd av att det enskilda som kunnat föra talan i målet inte kan ställa ytterligare krav och att det allmänna inom tillståndets ram inte heller kan ställa ytterligare krav med stöd av de allmänna hänsynsreglerna.⁶⁶

4.1.2 Tillstånd enligt äldre lagstiftning

Äldre tillstånds rättskraft kan följas via övergångsbestämmelser till de olika vattenlagstiftningarna; 5 § lag (1918:524) om vad iakttagas ska i avseende å införande av vattenlagen, 19 § lag (1983:292) om införande av vattenlagen samt 5 § MP. Den senare tydliggör att beslut som har meddelats med stöd av bl.a. vattenlagen kan jämföras med beslut som fattats enligt motsvarande bestämmelser i miljöbalken. För tillstånd enligt äldre lag gäller samma förhållande. Detta medför att rättskraften, och därmed giltigheten, i äldre tillstånd är densamma som för beslut enligt miljöbalken och att bestämmelserna i 24 kap. 1 § MB gäller till fullo.⁶⁷

Det finns därutöver troligtvis ett relativt stort antal markavvattningsföretag som inte var tillståndspliktiga vid tillkomsten och som därför inte finns registrerade.⁶⁸

4.1.3 Upphörande av tillstånd

En verksamhetsutövare kan begära att tillståndsmyndigheten återkallar tillståndet, exempelvis för att slippa underhållsansvar⁶⁹ för sin anläggning. För att underhållsansvaret ska upphöra krävs dessutom att anläggningen tas bort. Förutom verksamhetsutövaren kan även tillsynsmyndigheten ta initiativ till att ett tillstånd för markavvattning ska upphöra att gälla. Det kan exempelvis handla om att underhållet av

⁶⁵ Prop. 1997/98:45 del 2, s. 251.

⁶⁶ Ibid., s. 252.

⁶⁷ Naturvårdsverket, 2009. s. 67.

⁶⁸ SOU 2014:35 s. 391.

⁶⁹ 11 kap. 17 § MB

ett markavvattningsföretag har försumrats allvarligt eller att tillståndet inte utnyttjats under en längre tid. Även om verksamheten upphört för gott kan tillståndet återkallas.⁷⁰ Återkallelse av tillstånd är ett s.k. ansökningsmål, se avsnitt 5.1.2 *Ansökningsmål*.

4.2 Omprövning

Det finns flera orsaker till att omprövning av ett markavvattningsföretag kan bli aktuellt. Vägbyggen, exploatering och förändrad fastighetsindelning är några anledningar. Omprövning kan initieras av deltagare i företaget eller, i vissa fall, av myndigheter.⁷¹

4.2.1 Anledningar till omprövning

Omprövning av ett markavvattningsföretag blir aktuellt i de fall deltagare är oense om kostnadsfördelningslängden, om det sker en förändring av företaget eller en lagligförklaring av äldre tillstånd eller till förmån för allmänna intressen.

Allmänna intressen påverkar markavvattningsföretaget

Kommuner och myndigheter kan ansöka om omprövning av ett tillstånd till förmån för allmänna intressen, exempelvis för att restaurera ett vattendrag eller inrätta ett naturreservat. Enligt 24 kap. 5 § MB får omprövningen dock inte gå så långt att verksamheten inte längre kan bedrivas eller avsevärt försvåras. En följd av en omprövning till förmån för allmänna intressen kan förutom utförande och omfattning innebära att även ansvar och kostnadsfördelningslängden omprövas.⁷²

Även förändrad markanvändning kan påverka ett markavvattningsföretag; exempelvis ett vägbygge eller exploatering. Det kan innebära att företaget kan behöva lägga om diken eller bygga vägtrummor, samtidigt som båtomsområdet kan förändras. Exploatering och vägbyggen prövas normalt i en detaljplan respektive vägplan och markavvattningsföretaget bör kräva att den som vill vidta åtgärden gör en ansökan om omprövning, dels för att tillståndet ska spegla verkligheten, dels för företaget själv ska slippa stå för kostnaderna.⁷³

Förändring av anläggning

Många markavvattningsföretag har förändrats sedan de bildades utan att någon omprövning har genomförts. Sådana förändringar kan vara legaliserade, lagliga eller olagliga, se avsnitt 3.5.2 *Miljöbalkens 11:e kap*. I de fall delar av anläggningen saknar tillstånd kan en omprövning av företaget kombineras med en ansökan om laglighetsförklaring.⁷⁴

⁷⁰ Naturvårdsverket, 2009. s. 68 f.

⁷¹ Miljösamverkan Sverige, 2015. s. 64.

⁷² *Ibid.*, s. 81.

⁷³ LRF, 2014. s. 78.

⁷⁴ *Ibid.*, s. 76.

Naturvårdshöjande åtgärder

Våtmarksarealen i Sverige har minskat kraftigt, under det senaste seklet har omkring en fjärdedel försvunnit då markavvattning ökat till förmån för jord- och skogsbruk. När våtmarker minskar försvinner också deras biologiska mångfald och viktiga nyttor respektive funktioner.⁷⁵

Jordbruksverket har fått i uppdrag av regeringen att ansvara för landsbygdsprogrammet för att utveckla den svenska landsbygden. Programmet skulle pågå mellan 2014–2020 men har nu förlängts med två år och ytterligare 417 miljoner kronor har tillförts. Detta ger fastighetsägare möjligheten att ansöka om bidrag hos länsstyrelsen för att återställa våtmarker.⁷⁶

I våtmarker finns torv, som när den kommer i kontakt med syre startar en nedbrytningsprocess som gör att stora mängder växthusgaser släpps ut. Näringsrik, utdikad våtmark släpper idag ut omkring 16 miljoner ton koldioxid-ekvivalenter om året, vilket nästan är lika mycket som biltrafiken i Sverige.⁷⁷

Skogsstyrelsen har mellan åren 2021 och 2023 fått i uppdrag av regeringen att genomföra åtgärder för att återvåta utdikade våtmarker. Syftet med uppdraget är främst att minska utsläppen av växthusgaser, men också att återskapa fuktiga och blöta områden för den biologiska mångfaldens skull genom att återställa de ursprungliga förhållandena.⁷⁸

Förändrad fastighetsindelning

Om markavvattningsföretagets deltagarkrets förändras på grund av förändrad fastighetsindelning eller om deltagarna inte är överens om kostnadsfördelningen kan de ansöka hos mark- och miljödomstolen för att få den uppdaterad. Vid omprövningen räknas kostnadsfördelningslängden om utifrån de nya förutsättningarna. Istället för att göra en helt ny värdering, som skulle bli alltför kostsam, görs fördelningen istället med utgångspunkt från den ursprungliga värderingslängden. Andelstalen justeras med hänsyn till eventuella förändringar i företaget. Vid förändrad fastighetsindelning där båtnadsmark hamnat på en ny fastighet förflyttas motsvarande andel till den fastigheten.⁷⁹

Lagligförklaring av äldre tillstånd

De tillstånd som finns för markavvattningsföretag överensstämmer inte alltid med hur anläggningen ser ut idag. Vissa förändringar kan ha hanterats genom överenskommelser, men för att överenskommelserna ska vara fortsatt giltiga vid byte

⁷⁵ Naturvårdsverket, u.å.

⁷⁶ Jordbruksverket, 2022.

⁷⁷ Kasimir m.fl., 2018.

⁷⁸ Naturvårdsverket, 2009. s. 29.

⁷⁹ LRF, 2014. s. 70 f.

av fastighetsägare behöver de fastställas i domstol. Om deltagarna i markavvattningsföretaget inte kommer överens eller om anläggningen har eller behöver förändras så kan det finnas behov av omprövning av tillståndet. I samband med omprövningen kan de delar av företaget som saknar tillstånd behöva lagligförklaras.⁸⁰

4.3 Avveckling och utrivning

Om behovet av markavvattningsföretaget upphör eller om stora förändringar från tillståndet har skett kan avveckling eller utrivning bli aktuellt.⁸¹

4.3.1 Avveckling

Avveckling av ett markavvattningsföretag blir aktuellt om det har det skett en stor avvikelse från när tillståndet gavs eller att behovet av anläggningen har upphört. Det kan initieras av både deltagare i företaget och i vissa fall myndigheter. En avveckling sker genom en omprövning, men i detta arbete används begreppen åtskilt för att tydligare förstå skillnaden mellan att bibehålla och att avveckla företaget med dess samfällighet.⁸²

En avveckling kan genomföras på två olika sätt. Det första är att alla deltagare är överens om att företaget ska upphöra och upprättar en överenskommelse som fastställs av mark- och miljödomstolen. Det andra sättet är att en deltagare ansöker om omprövning hos mark- och miljödomstolen som hanterar frågan som ett ansökningsmål, se avsnitt 5.1.2 *Ansökningsmål*. I vissa fall utses en markavvattningssakkunnig som utreder förhållandena och föreslår en lösning. Om avvecklingen genomförs betyder det inte att skyldigheten att underhålla anläggningen försvinner, om inte avvecklingen förenas med ett beslut om utrivning av anläggningen. Ansvaret övergår istället till respektive fastighetsägare.⁸³

Några exempel på situationer där det finns anledning att avveckla markavvattningssamfälligheten utan att riva ut anläggningen är om fastighetsindelningen har förändrats på ett sådant sätt att det bara finns en fastighet kvar inom båtadsområdet, vid kommunal planering där det är bättre att kommunen tar över allt ansvar för anläggningen eller om stor del av båtadsområdet ska omvandlas till våtmark.⁸⁴

4.3.2 Utrivning

Utrivning syftar till att ansvaret för framtida underhåll ska upphöra, samtidigt som den fysiska vattenanläggningen avlägsnas så att den inte kan tas i bruk i framtiden. För

⁸⁰ LRF, 2014. s. 73.

⁸¹ Miljösamverkan Sverige, 2015. s. 66.

⁸² Ibid.

⁸³ Naturvårdsverket, 2009. s. 69.

⁸⁴ Miljösamverkan Sverige, 2015. s. 72 f.

dammar, pumpar och rör är det tydligt vad som händer vid en utrivning, men för exempelvis diken kan det se lite annorlunda ut. Utrivningen kan ske genom igenfyllning eller kraftiga plomberingar av in- och utlopp så att det tydligt framgår att diket inte längre används.⁸⁵

I vissa fall ska en markavvattningssamfällighet upphöra och anläggningen användas till något annat, vid anläggande av våtmark kan exempelvis delar av anläggningen komma till användning. Övriga delar rivs ut.⁸⁶ I sådana fall kan en ansökan om avveckling av samfälligheten göras, se avsnitt 4.2.2 *Avveckling*.

Även i de fall ägaren till anläggningen inte längre vill ha underhållsansvaret kan denne ansöka om utrivning. Domstolen kan då besluta om att ansvaret övergår till dem som är beroende av att den finns kvar.⁸⁷

⁸⁵ Miljösamverkan Sverige, 2015. s. 74.

⁸⁶ *Ibid.*

⁸⁷ *Ibid.*, s. 37.

5. Omprövningsprocessen

I detta kapitel redogörs för omprövningsprocessen i domstol.

5.1 Tillvägagångssätt

Mark- och miljödomstolen hanterar omprövningar som ansöknings- eller stämningssmål samt fastställer överenskommelser mellan deltagare i ett markavvattningsföretag.

5.1.2 Ansökningsmål

I 21 kap. 1a § MB finns bestämmelser om vad som utgör ett ansökningsmål. Det kan till exempel handla om tillstånd att få bedriva vattenverksamhet som inte prövas av länsstyrelsen eller kommun, eller omprövning av vattenverksamhet. I 7 kap. 1 § LVV finns även tillägg på andra mål som också klassas som ansökningsmål, exempelvis en fastställelse av en överenskommelse som går igenom närmare i avsnitt 5.1.3 *Överenskommelse*.

Innan tillståndsansökan kan göras ska samråd hållas och en miljökonsekvensbeskrivning upprättas. Vad ansökan för en vattenverksamhet ska innehålla finns uppräknat i 22 kap. 1-1a § MB. Alla ansökningar varierar då det inte är lika höga krav på innehållet i de fall det handlar om ändring av andelstal som det är för ansökan om att få bedriva vattenverksamhet.⁸⁸ Efter att ansökan är inskickad offentliggörs den genom kungörelse och domstolen skickar därefter alla handlingar till berörda myndigheter, kommun och länsstyrelsen för att få in synpunkter.⁸⁹ När målet är avgjort skickas en kopia till länsstyrelsen i det aktuella länet.⁹⁰

5.1.2 Stämningssmål

Mål som inte är ansökningsmål enligt 21 kap. 1a § MB är stämningssmål och regleras i 7 kap. 2 § LVV. Exempelvis kan det handla om deltagare i ett markavvattningsföretag som vill genomföra en ändring av anläggningen som inte kommit till på ett lagligt sätt. Mark- och miljödomstolen kan också besluta om att ett mål som inkommit som ansökningsmål ska behandlas efter reglerna om stämningssmål istället, det kräver den sökandes godkännande och att sakägarkretsen är begränsad. Mål om fastställelse av överenskommelse, se avsnitt 5.1.3 *Överenskommelse*, eller ändring av markavvattningsföretag som inte påverkar annan part är exempel på ansökningsmål som ofta ändras till stämningssmål. I stämningssmål finns inga formella krav på vare sig miljökonsekvensbeskrivning eller kungörelse vilket gör att kostnaderna kan hållas nere jämfört med ansökningsmål.⁹¹

⁸⁸ Miljösamverkan Sverige, 2015. s. 67.

⁸⁹ SOU 2014:35 s. 135 f.

⁹⁰ Miljösamverkan Sverige, 2015. s. 67.

⁹¹ Ibid., s. 68 f.

5.1.3 Överenskommelse

Deltagare i ett markavvattningsföretag kan också upprätta en överenskommelse. Deltagarna kan då tillsammans komma överens om att ändra kostnadsfördelningslängd eller krets av deltagare, eller att företaget ska upphöra. För att överenskommelsen ska få samma verkan som ett tillståndsbeslut skickas den till mark- och miljödomstolen för fastställelse.⁹² Mer ingående om lagstiftningen gällande överenskommelser kan ses i avsnitt 3.6.3 *Omprövning*.

Vid ändring av deltagare eller kostnadsfördelningslängd bör en uppdatering av kostnadsfördelningen genomföras i markavvattningsföretaget. I enklare fall kan detta göras av deltagarna själva men vid mer komplexa situationer kan det vara bra att ta in en sakkunnig som beräknar och tar fram fördelningen. Deltagarna får sedan ta ställning till frågan och se till att alla är överens. Överenskommelsen som skickas in till mark- och miljödomstolen måste ha godkänts och signerats av alla ägare till berörda fastigheter, det ska redovisas tydligt i en utredning vilka dessa fastigheter är. För att domstolen sedan ska kunna fastställa överenskommelsen krävs att ingen tvist föreligger samt att det som deltagarna kommit överens om inte strider mot någon bestämmelse i restvattenlagen.⁹³

5.2 Kostnader

Att ansöka om omprövning hos domstolen är kostnadskrävande. Om ansökan gäller fastställelse av överenskommelse eller omprövning av ett tillstånd för markavvattning är det den som ansöker som betalar för prövningen. Förutom de kostnader som uppstår för den sökande när denne tar fram ansökan och driver målet så tas en avgift ut av domstolen för själva prövningen. Utöver det kan även kostnader för bland annat kungörelse och att in en markavvattningssakkunnig tillkomma. Det är även viktigt att ha i åtanke att den sökande kan bli tvungen att betala motpartens rättegångskostnader vilket ökar utgifterna väsentligt.⁹⁴ Den slutliga kostnaden är svår att bedöma, men kan variera mellan 15 000 och 700 000 kronor. Summorna är sammanräknade utifrån kostnader av olika delmoment som SOU:n *I vått och torrt* från 2014 redovisar.⁹⁵

Med anledning av de höga kostnaderna som kan uppstå under processen är det viktigt att vara tydlig med vem det är som står som sökande. En samfällighetsförening som är aktiv och har en registrerad styrelse kan skaffa mandat genom stämmobeslut för att ansöka. Då kommer kostnaderna att fördelas mellan alla deltagare enligt den kostnadsfördelning som upprättats. Om det bara är några utav deltagarna som ansöker är det viktigt att alla skriver under och är överens om hur de kostnader som uppstår ska

⁹² Miljösamverkan Sverige, 2015. s. 68.

⁹³ Ibid., s. 69 f.

⁹⁴ LRF, 2014. s. 74.

⁹⁵ SOU 2014:35 s. 547.

fördelas. Ibland kan det finnas anledning att låta den som förorsakar förändringen stå för hela kostnaden, exempelvis om kommunen vill gå med i markavvattningsföretaget för att få släppa ut dagvatten i anläggningen.⁹⁶

⁹⁶ LRF, 2014. s. 74.

6. Framtiden för omprövning av markavvattningsföretag

I detta kapitel redogörs för omprövning med stöd av anläggningslagen och en genomgång av SOU *I vått och torrt: Förslag till ändrade vattenrättsliga regler* (SOU 2014:35). I avsnitt 3.8.1 *Anläggningslagen* nämndes att anläggningslagen inte är applicerbar på markavvattningsföretag. Dock föreslogs i SOU:n att flytta en del av omprövningen av markavvattningsföretag från restvattenlagen till anläggningslagen. På grund av detta redogörs för det relevanta lagrummet.

6.1 Redogörelse för anläggningslagen

Gemensamhetsanläggningar och markavvattningsföretag, enligt anläggningslagen respektive miljöbalken och restvattenlagen, kan uppfattas som relativt lika. I detta avsnitt redogörs för omprövning med stöd av anläggningslagen.

6.1.1 Förutsättningar för omprövning

Frågan om en gemensamhetsanläggning prövas vid en förrättning enligt 1 § AL. Det är en förrättningslantmätare vid lantmäterimyndigheten som genomför förrättningen, 4 kap. 1 § FBL. Initiativtagare till en omprövning enligt anläggningslagen får enligt 18 § AL bland annat vara delägare i anläggningen, väghållare, kommun, länsstyrelsen eller en samfällighetsförening. Även lantmäterimyndigheten kan initiera en omprövning enligt bestämmelserna i 9 kap. 1 § FBL.

I 35 § AL finns bestämmelser om när omprövning av anläggning får göras:

En fråga som har behandlats och slutligt avgjorts vid en förrättning får prövas vid en ny förrättning om

- 1. förhållandena har ändrats på ett sätt som väsentligt inverkar på frågan,*
- 2. det i det tidigare avgörandet har beslutats att frågan får omprövas efter viss tid och denna tid har gått ut, eller*
- 3. det i annat fall har framkommit ett klart behov av omprövning.*

Vid den nya förrättningen får det inte beslutas om en sådan ändring i fråga om kretsen av fastigheter som deltar i en gemensamhetsanläggning eller en fastighets andelstal att avsevärd olägenhet uppkommer från allmän eller enskild synpunkt.

Om den nya förrättningen gäller en fråga av enklare slag och samfälligheten förvaltas av en samfällighetsförening, företräder föreningen de delägare som frågan väsentligen saknar betydelse för.

Förutsättningarna för en ny omprövningsförrättning är alltså att ändrade förhållanden som väsentligt inverkar på frågan har inträtt eller att det i den tidigare förrättningen har föreskrivits att frågan får tas upp efter viss tid och denna tid utgått eller att i annat fall ett klart behov av omprovning har uppstått.

Ändrade förhållanden

För en omprovning där det är fråga om nya eller ändrade förhållanden krävs i princip att förhållandena är av faktisk natur, inte bara en bedömning av föreliggande fakta.⁹⁷ I samband med omprovningen bör också kostnaderna och de enskilda fastighetsägarnas intresse av trygghet ställas mot att nuvarande rättsförhållanden rubbas.⁹⁸ Ändrade förhållanden kan exempelvis uppstå när delägarna vill att anläggningen ska kunna tillgodogöra sig ny teknik som inte kunde förutses när gemensamhetsanläggningen inrättades.⁹⁹

Föreskrift om omprovning

Det andra skälet till omprovning är att det i ett tidigare avgörande har bestämts att frågan får omprövas efter en viss tid. Enbart föreskriften är i detta fall en tillräcklig förutsättning för omprovning och någon prövning av om ändrade förhållanden har uppstått behöver inte göras. I förarbeten och lagtext framgår att det är just efter utgången av viss tid som avses med bestämmelsen. Därmed är det inte möjligt att koppla en föreskrift om omprovning till en framtida händelse.¹⁰⁰

Klart behov av omprovning

Omprovning kan även ske om det inte föreligger ändrade förhållanden av anläggningen. Behovet av omprovningen måste vara välgrundat eftersom varje ansökan inte automatiskt leder till en förrättning. Ett exempel på när en omprovning bör kunna genomföras är om det i en förening uppkommer önskemål om att ändra kostnadsfördelningen, som är baserad på andelstal, för driften på grund av förändring i det faktiska användandet.¹⁰¹

Inte avsevärd olägenhet

Enligt 35 § 2 st. AL får det vid en omprövningsförrättning inte beslutas om en ändring när det gäller kretsen av deltagande fastigheter eller andelstal så att det uppstår avsevärd olägenhet från allmän eller enskild synpunkt. Bestämmelsen är tänkt att förhindra att en ny förrättning medför konsekvenser som inte är godtagbara från allmän eller enskild synpunkt. En anläggning som är önskad av allmänheten bör därför inte riskeras. Vidare kan en fastighets utträde ur delägarkretsen påverka anläggningens lönsamhet, hänsyn

⁹⁷ Lantmäteriet, 2022. s. 186.

⁹⁸ Prop. 1966:128 s. 265.

⁹⁹ Lantmäteriet, 2022. s. 186.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid., s. 187.

bör därför tas till de fördelar som skulle uppstå genom omprövningen samt till de bakomliggande faktorerna till begäran om omprövning.¹⁰²

Tillämpning av bestämmelsen blir aktuell först då övriga villkor för ändring av delaktigheten i anläggningen är uppfyllda, d.v.s. att inga hinder enligt 35 § 1 st. AL och 5–11 §§ AL existerar.¹⁰³

Fråga av enklare slag

Enligt 35 § 3 st. AL får samfällighetsföreningen vid enklare frågor företräda de deltagare som inte berörs av väsentlig betydelse. En fråga av enklare slag ska anses vara en mindre förändring som exempelvis utförande av ett dike, rätning av vägkurva eller en mindre tillbyggnad av en brygga. Sammanfattningsvis kan sägas att det handlar om åtgärder som skulle kunna kräva en omprövningsförrättning men ligger nära ramen för vad samfällighetsföreningen, utan en förrättning, kan besluta om gällande drift och underhåll.¹⁰⁴

Bestämmelsen ger inte samfällighetsföreningen rätt att företräda en deltagare för annat än deras egenskap av delägare i samfälligheten.¹⁰⁵

6.1.2 Omprövningens omfattning

Vid omprövning gäller förutom 35 § 1 st. AL samma regler som vid inrättandet av en helt ny anläggning, således ska även villkoren i 5–11 §§ AL vara uppfyllda. En omprövningsförrättning ska främst avse omprövning av den del av den tidigare förrättningen som sökanden har ansökt om ändring i. I många fall råder dock ett samband mellan omprövningsförrättningens olika delar, om en ändring genomförs på en del leder det till att andra frågor också måste omprövas. Exempelvis medför en ändring av delägarkretsen i anläggningsbeslutet att beslutet om andelstal, i de fall de är uttryckta i procentandelar, för samtliga fastigheter i samfälligheten måste omprövas. Det finns helt enkelt inte någon begränsning till att enbart den ursprungliga frågan kan prövas utan även frågor från den tidigare förrättningen kan tas upp.¹⁰⁶

6.1.3 Handläggning och upphävande

17–31 §§ AL redogör för förfarandet vid en omprövningsförrättning. Paragraferna tar upp allt från ansökan till hur förrättningen ska genomföras. Om den berörda gemensamhetsanläggningen är indelad i sektioner kan en omprövning gälla enbart förhållanden inom en viss sektion. Samtliga deltagare i anläggningen är dock berörda av omprövningen.¹⁰⁷

¹⁰² Dahlsjö, u.å.

¹⁰³ Lantmäteriet, 2022. s. 192.

¹⁰⁴ Prop. 2014/15:71 s. 42.

¹⁰⁵ Dahlsjö, u.å.

¹⁰⁶ Lantmäteriet, 2022. s. 189.

¹⁰⁷ Ibid., s. 189 f.

Upphävande

En gemensamhetsanläggning kan också upphävas genom en omprövning. Detta kan bli aktuellt då en kommun efter ändring av en detaljplan tar över huvudmannskapet för allmän platsmark och gemensamhetsanläggningen inte längre behövs.¹⁰⁸

6.1.4 Skillnader mot omprövning av markavvattningsföretag

Här redogörs för två skillnader mellan omprövning av gemensamhetsanläggningar och markavvattningsföretag som anses vara relevanta för arbetet.

1. En gemensamhetsanläggning prövas vid en förrättning hos lantmäterimyndigheten, medan det är domstolen som gör omprövningar av markavvattningsföretag. Exempelvis vid frågan om andelstal och kostnadsfördelningslängd.
2. Till skillnad från en gemensamhetsanläggning registreras inte ett markavvattningsföretag i fastighetsregistret. En fastighetsägare kan alltså inte själv se att dess fastighet belastas av ett markavvattningsföretag.

6.2 I vått och torrt: Förslag till ändrade vattenrättsliga regler

En statlig offentlig utredning kom år 2014 och fick namnet *I vått och torrt: Förslag till ändrade vattenrättsliga regler* (SOU 2014:35). Uppdraget gällde en granskning av reglerna kring vattenverksamhet i miljöbalken och restvattenlagen. Utredningen innehåller en utförlig analys av de miljörättsliga reglerna och föreslår intressanta ändringar kring omprövning av markavvattningsföretag.

Utredningen föreslår att prövningen av nya markavvattningsföretag fördelas mellan en miljöprövning och en prövning enligt anläggningslagen. Miljöprövningen, som görs enligt miljöbalken, innebär att verksamheten omfattas av tillstånds- eller anmälningsplikt. Prövningen enligt anläggningslagen medför att lantmäterimyndigheten inrättar en gemensamhetsanläggning, i de fall fler än en fastighet har nytta av markavvattningen. Precis som idag kan LM också bilda en samfällighetsförening för att förvalta gemensamhetsanläggningen. Detta leder till att omprövning av tillstånd till markavvattning ska ske av MMD såvitt avser miljötillståndet, övriga frågor gällande markavvattningsföretaget och dess förvaltning gör LM. Anläggningslagens regler blir därför tillämpliga när det gäller rätt att begära omprövning.¹⁰⁹

Vidare föreslår utredningen att redan befintliga markavvattningsföretag ska, vid fastighetsbildningsåtgärd, genomgå omprövning initierad av LM. Till följd av omprövningen inrättas både gemensamhetsanläggning och samfällighet enligt

¹⁰⁸ Lantmäteriet, 2022. s. 191.

¹⁰⁹ SOU 2014:35. s. 26 f.

anläggningslagen. Information om markavvattningsföretagets läge, deltagande fastigheter och andelstal ska föras in i fastighetsregistret.¹¹⁰

Vad gäller rättegångskostnader föreslår utredningen att fördelningen ska bli lika oavsett om det gäller ny markavvattning eller omprövning av befintlig. Rättegångskostnaderna ska även fördelas efter vad som är skäligt utifrån deltagande fastigheters bidrag till ändrade förhållanden samt den nytta som uppstår.¹¹¹

Vad gäller restvattenlagen föreslås att den upphör att gälla. Vissa bestämmelser, förslagsvis ett antal från 3 kap. LVV om markavvattningssamfälligheter flyttas till anläggningslagen. Vissa regler gällande omprövning i 7 kap. LVV placeras i 24 kap. MB och delar av de processuella bestämmelserna i 7 och 9 kap. LVV flyttas till 21–22 kap. MB.¹¹²

Om utredningens förslag genomförs bedöms antalet omprövningar av markavvattningsföretag öka och uppgå till omkring 500 per år. Detta inkluderar både omprövningar som initieras i samband med en fastighetsbildningsåtgärd och frivilliga ansökningar om omprövning. Detta kommer innebära en ökad arbetsbelastning för LM och kräva mer resurser.¹¹³

Vid en omprövning av exempelvis andelstal eller deltagarkrets hos lantmäterimyndigheten uppskattas förrättningskostnaderna till 4 250 kronor/fastighet i ett markavvattningsföretag med 20 deltagare. Då avses hela förrättningsprocessen inklusive fastighetsutredning, sammanträde, beslutsdokumentation, kartframställning och registrering i fastighetsregistret.¹¹⁴

Lantmäterimyndigheten har i sitt remissyttrande svarat att de tillstyrker att markavvattningsfrågor handläggs enligt anläggningslagen och att ett omprövat företag anses bildad enligt samma lag. De avstyrker förslaget om att LM ska vara skyldiga att ta officialinitiativ till omprövning av markavvattningsföretag då de berörs av en förrättning. Den utökade utredningsskyldigheten som uppstår kan vara problematisk då ägandeförhållanden ofta är oklara samtidigt som många förrättningslantmätare saknar den kompetens som krävs för att hantera markavvattningsföretag. Istället föreslår LM en samlad, systematisk kartläggning av befintliga markavvattningsföretag.¹¹⁵

Förslaget har emellertid inte haft någon påverkan på regelverket, då regeringen inte valt att gå vidare med utredningen.¹¹⁶

¹¹⁰ SOU 2014:35. s. 27.

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Ibid., s. 28.

¹¹³ Ibid., s. 550.

¹¹⁴ SOU 2014:35. s. 548.

¹¹⁵ Lantmäteriet, 2014.

¹¹⁶ Regeringskansliet, 2015.

7. Undersökning

I detta kapitel redogörs för den undersökning som gjorts i arbetet. Undersökningen består av två delar; en granskning av omprövningar av markavvattningsföretag samt intervjuer med yrkesverksamma.

7.1 Granskning av omprövningar

För att kunna besvara frågeställningarna i arbetet har en undersökning av omprövningar som behandlar markavvattningsföretag gjorts. En förteckning över samtliga omprövningar har tillhandahållits av Mark- och miljödomstolen i Växjö.

Förteckningen innehöll 164 omprövningar som handlades under tidsperioden 2009–2021. 64 omprövningar har granskats och sammanställts med syfte att besvara frågeställningarna, se *Bilaga 1*. Resterande 100 har gallrats bort, se *Bilaga 2*. Av dessa 100 är 15 irrelevanta för detta arbete; de gäller bland annat nya tillstånd för markavvattning, men också exempelvis fiske och grundvattenuttag. Ytterligare 29 berör omprövningar utanför Skåne och är därmed inte heller aktuella. Därtill är 50 inte åtkomliga via informationstjänsten JUNO. 6 omprövningar avvisades i mark- och miljödomstolen på grund av bristande uppgifter i överenskommelsen, återkallelse av ansökan och liknande. Dessa omprövningar kommer inte att undersökas vidare.

Efter gallringen kan ingen tydlig trend ses gällande antal omprövningar per år. Fem omprövningar överklagades till MÖD men bara två av dessa togs upp av domstolen (Svea HR M 11135-17 och Svea HR M 5547-15). Dessa berörs inte vidare i arbetet då det är något som sker väldigt sällan och i de flesta fall berör på oavsiktliga felskrivningar i domar.¹¹⁷ Värt att notera är att det under den aktuella tidsperioden endast gavs tre nya tillstånd för markavvattning, något som inte sker genom omprövning men ändå är intressant att lyfta ur markavvattningssynpunkt.

7.1.1 Gällande lagstiftning vid tillkomst

Den största andelen markavvattningsföretag som omprövades tillkom då äldre vattenlagen var gällande (44 st), men det finns även företag som tillkom enligt dikningslagen (17 st). Ett mindre antal tillkom under vattenlagen (2 st). Ett (1 st) företag tillkom enligt den nuvarande lagstiftningen; restvattenlagen och miljöbalken.

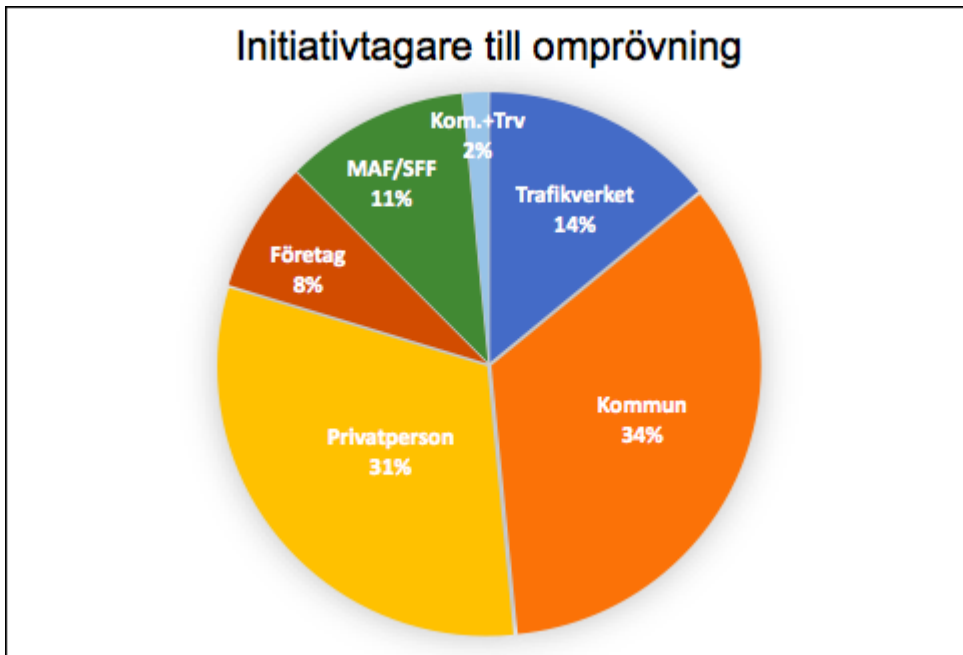
7.1.2 Initieringsparter

Undersökningen visar att det finns fem olika typer av initiativtagare till omprövningarna. De är kommun, Trafikverket, företag, privatperson samt markavvattningsföretag eller samfällighetsförening, se *Figur 1*. Det är främst kommuner och privatpersoner som ligger bakom processen, men även Trafikverket är initiativtagare i många fall. I något färre omprövningar är det markavvattningsföretag

¹¹⁷ Käll. Muntlig intervju, 2022-03-17. Se avsnitt 7.2.2 *Fullständiga intervjuer*

alternativt samfällighetsföreningar som ligger bakom ansökan. Företag står för den minsta andelen ansökningar.

I ett fall har en kommun ansökt om omprövning tillsammans med Trafikverket, se dom M 2831-15 i *Bilaga 1*. I *Figur 1* visas det genom en kombination av de båda, Kom. + TRV.

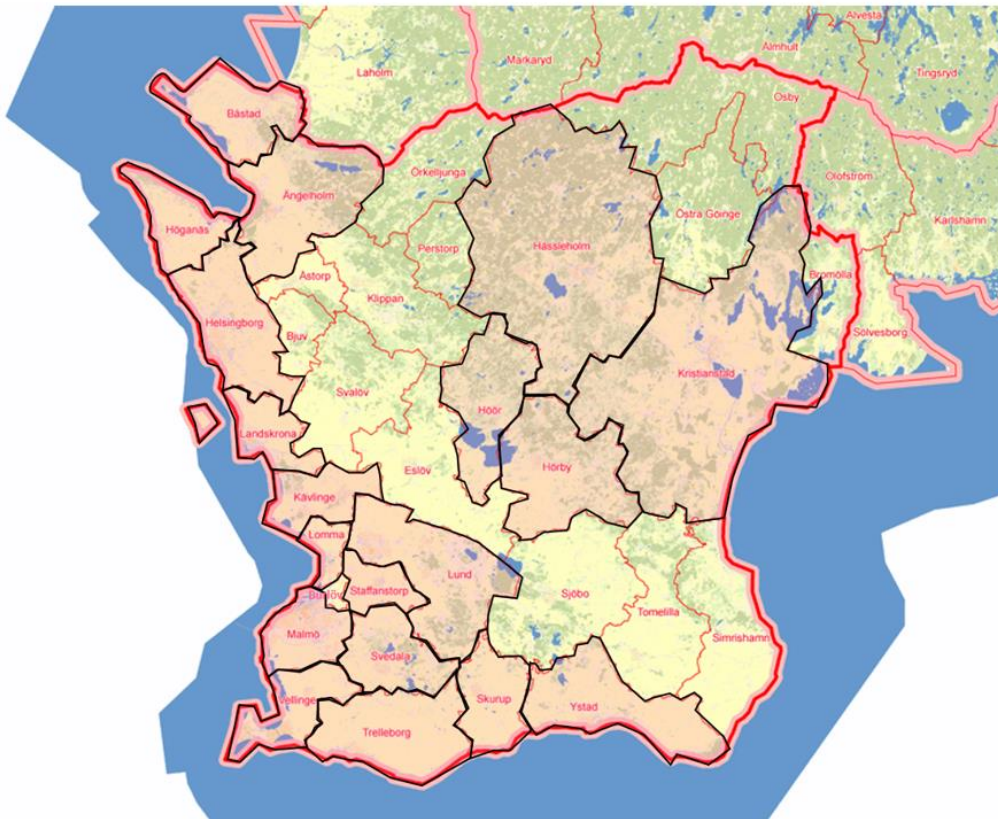
Figur 1. Initiativtagare till omprövningar

Kommuner är som nämnt en frekvent initiativtagare till omprövning. I både Höganäs och Svedala står de bakom varje ansökan för markavvattningsföretag inom respektive kommun.

I både Båstad och Ängelholm var Trafikverket initiativtagare till mer än hälften av omprövningarna. I tre fall är infrastrukturprojekten gemensamma för båda kommuner.

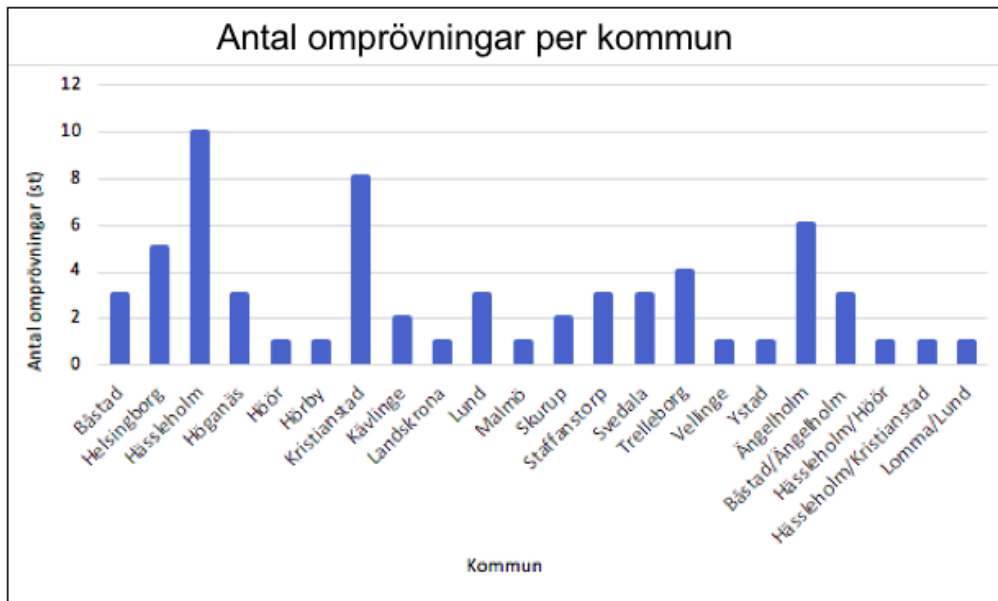
7.1.3 Aktuella kommuner

Av Skånes 33 kommuner är 19 föremål för omprövning, se *Figur 2*. Omprövningarna har främst skett utmed väst- och sydkusten samt inom ett område i de östra delarna. Ett tydligt stråk där inga omprövningar genomförts är lokaliserat tvärs över länet. Det genomsnittliga antalet omprövningar per kommun är cirka 3 st.

Figur 2. Kommuner där omrövning skett under 2009–2021 markerade med rosa. Kartunderlag från Valmyndigheten (2010).

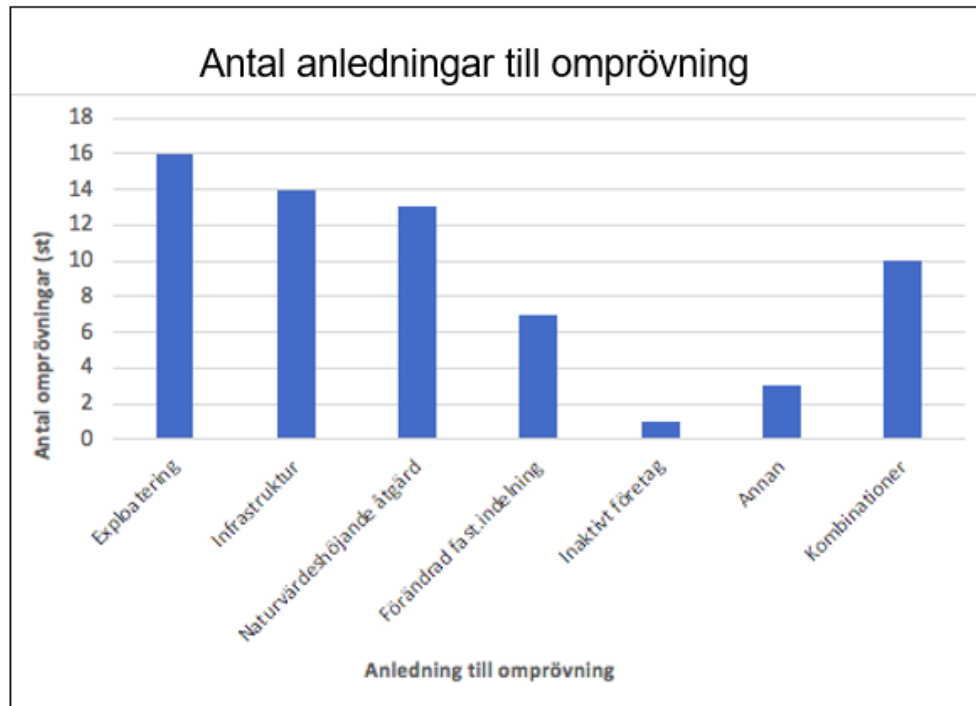
Antalet omrövningar varierar mellan kommunerna, se *Figur 3*. Den kommun med flest omrövningar var Hässleholm med tio, tätt följt av Kristianstad med nio. I sex fall är ett markavvattningsföretag lokaliserat i två kommuner. I arbetet visas det som kombinationer av de aktuella kommunerna.

Figur 3. Antal omrövningar inom varje kommun inklusive kommuner med gemensamt MAF

7.1.4 Anledningar till omrövning

De största anledningarna till omrövning av markavvattningsföretag är exploatering, infrastrukturprojekt, naturvärdeshöjande åtgärder och förändrad fastighetsindelning, se *Figur 4*.

Figur 4. Anledningar till omprovning av markavvattningsföretag

Den vanligaste anledningen till omprovning är exploatering. Denna kategori består av både tidigare utbyggnad och framtida exploatering. Tidigare utbyggnad beskriver de exploateringsprojekt som är genomförda, medan framtida exploatering beskriver detaljplaner som är planerade men ännu inte verkställda. I de flesta fall gäller det utbyggnad av tätort i form av bostadsbebyggelse.

Därefter kommer infrastrukturprojekt, d.v.s. ny- eller ombyggnad av väg eller järnväg. Även andra åtgärder som påverkar markavvattningsföretag räknas till denna kategori; exempelvis ledningsåtgärder.

Naturvårdshöjande åtgärder är också en vanlig anledning till omprovning av markavvattningsföretag. I de aktuella omprovningarna innefattar detta att omvandla nuvarande markavvattning till våtmark, återställa vattenspegel i vallgrav samt genomföra åtgärder som gynnar fiske och hindrar erosion.

Även förändrad fastighetsindelning bidrar till omprovning, ofta när fastigheter inom båtnadsområdet genomgår en lantmäteriförrättning. Det kan exempelvis gälla fastighetsreglering, avstyckning eller klyvning.

I en omprovning var anledningen att markavvattningsföretaget var inaktivt.

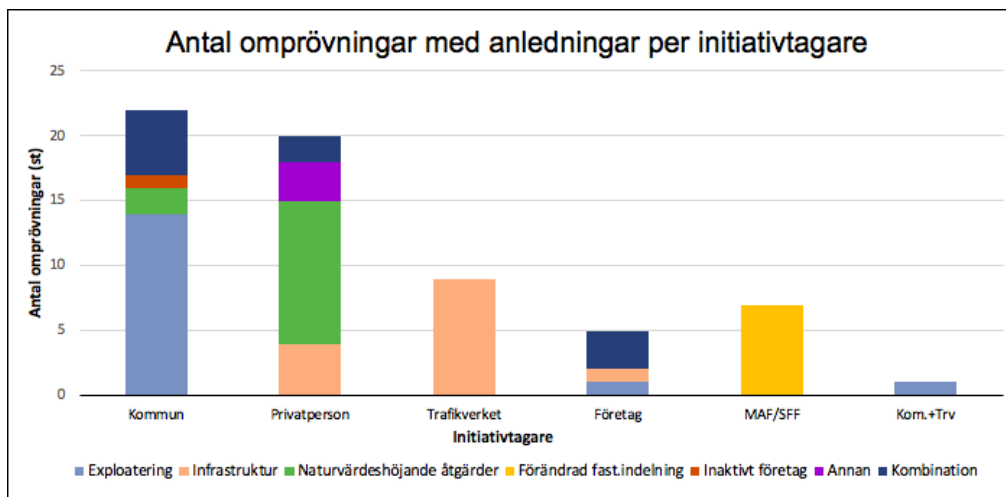
Omprovning av markavvattningsföretag – När, av vem och hur?

I en omprovning ville en deltagare utträda ur markavvattningsföretaget då hon själv kunde sköta markavvattningen på sin fastighet. I ett annat fall gjordes en omprovning för att förbättra arronderingen på en jordbruksfastighet. I ett tredje fall var anledningen att ett nytt bevattningsmagasin förändrade företaget. Dessa tre anledningar till omprovning samlas i en gemensam kategori, benämnd Annan.

I 10 fall är det inte en enskild händelse som ligger bakom omprovningen, utan det finns flera bakomliggande faktorer. Exempelvis kombineras ofta exploatering med infrastrukturprojekt (4 st) eller inaktivitet hos markavvattningsföretaget med naturvårdshöjande åtgärder (3 st). Även exploatering, infrastrukturprojekt och förändrad fastighetsindelning kan kombineras (2 st), precis som enbart infrastrukturprojekt och förändrad fastighetsindelning (1 st).

Anledningar för initieringsparter

Anledning till omprovning skiljer sig åt mellan de olika initieringsparterna, se *Figur 5*.

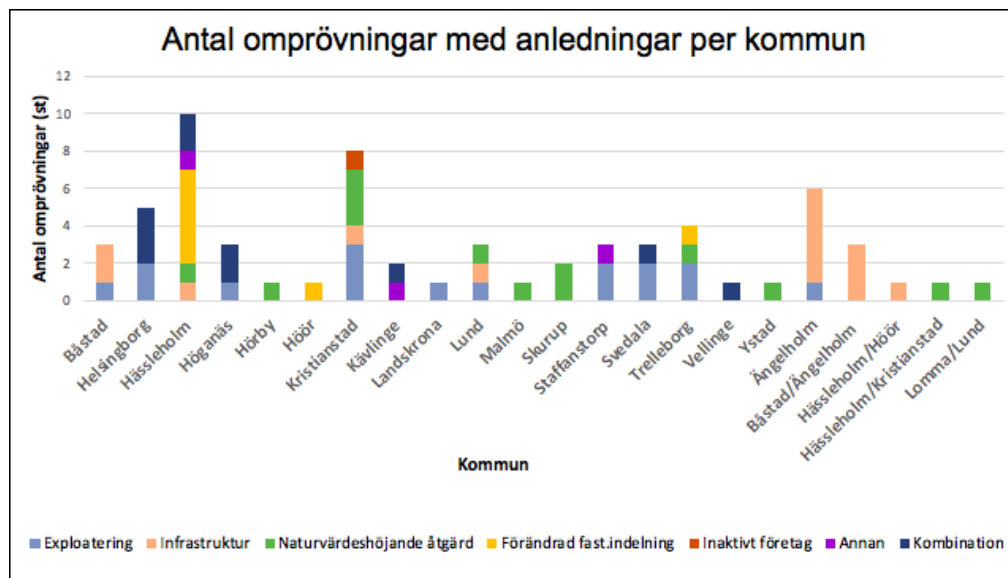

Figur 5. Antal omprovningar med anledning för varje initieringspart

För kommuner som är den största initiativtagaren är exploatering den vanligaste anledningen till sökt omprovning (14 st). När det gäller privatpersoner är det vanligast att söka omprovning på grund av naturvårdshöjande åtgärder (11 st), men också på grund av infrastruktur (4 st) och annan anledning (3 st). Trafikverket är den part som främst ansöker om omprovning på grund av infrastrukturprojekt (9 st), medan markavvattningsföretag och samfällighetsföreningar främst ansöker på grund av förändrad fastighetsindelning (7 st). En kommun har tillsammans med Trafikverket ansökt om omprovning på grund av exploatering (1 st).

Kommunspecifika anledningar

Bland kommunerna finns en stor variation vad gäller anledning till omprövning, se *Figur 6*. I sex fall är ett markavvattningsföretag lokaliserat i två kommuner. I tio fall finns kombinationer av anledningar till varför omprövningen sker.

Figur 6. Antal omprövningar med anledning inom varje kommun

I Hässleholm har det skett många omprövningar, här är det i hälften av fallen förändrad fastighetsindelning som är anledningen till ansökan. Även i Kristianstad har många omprövningar skett, här finns dock ingen tydlig huvudanledning.

Vad gäller Båstad och Ängelholm finns ingen stor variation av anledningar. Både enskilt och sammanslaget är det främst infrastrukturprojekt som är anledning till omprövning.

Helsingborg och Höganäs utmärker sig genom att ha övervägande kombinerade anledningar.

7.1.5 Resultat av omprövning

De bakomliggande anledningarna medför att markavvattningsföretaget omprövas. I de granskade fallen omprövas ett flertal faktorer, ofta simultant. Undersökningen visar att det som omprövas är företagets omfattning, kretsen av deltagare och kostnadsfördelningslängd. Även avveckling och utrivning av företag genomförs. I vissa fall genomförs utrivning enbart av del av markavvattningsföretaget, det som består från en ny kostnadsfördelningslängd.

48 av markavvattningsföretagen fick efter omprövning en uppdaterad kostnadsfördelningslängd. 24 företag fick en ny omfattning efter omprövning. I 16 omprövningar bestämdes att markavvattningsföretaget skulle avvecklas och i 11 att det skulle utrivas helt eller delvis. I 4 omprövningar lagligförklarades företagen.

I 15 av omprövningarna låg en överenskommelse till grund för ansökan. I 8 av dessa uppdaterades kostnadsfördelningslängden och i resterande 7 avvecklades företaget. I 2 av de företag som avvecklades revs anläggningen helt ut.

7.1.6 Förvaltning

När markavvattningsföretag omprövas kan förvaltningen förändras eller upphöra. Efter omprövning förvaltas 51 markavvattningsföretag enligt lagen om förvaltning av samfälligheter. 45 av dessa får till en början automatiskt delägarförvaltning. I 6 av fallen ligger en samfällighetsförening bakom ansökan och förvaltningen sker fortsatt som föreningsförvaltning. Utöver dessa 51 omprövningar har i resterande 13 omprövningar markavvattningsföretaget och dess samfällighetsförening avvecklats helt, därmed upphör förvaltningen.

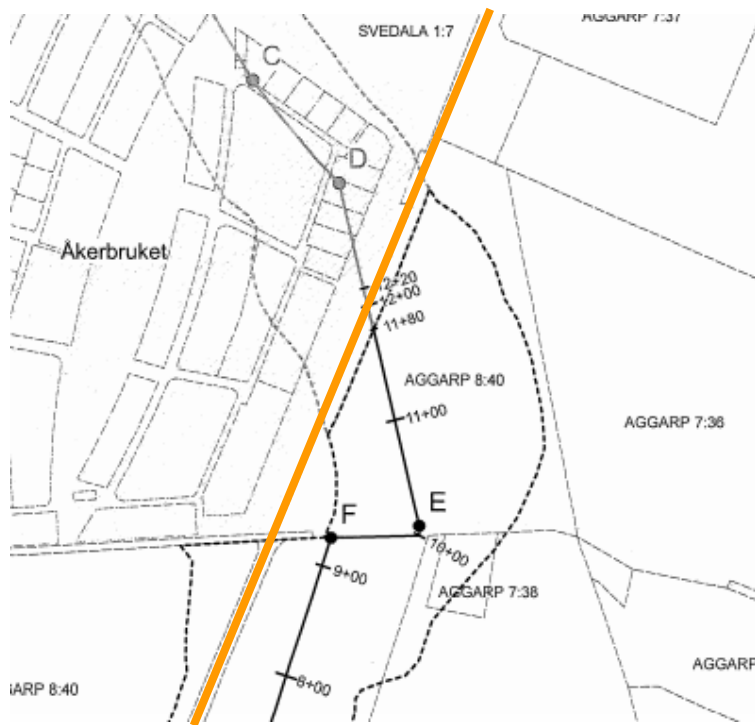
Det genomsnittliga antalet deltagande fastigheter i ett markavvattningsföretag är enligt granskningen 16 st och medianantalet är 10 st. I denna siffra ingår inte deltagare från avvecklade företag, då deras förvaltning som tidigare nämnt upphör. Minsta antalet deltagare var 3 st och det högsta var 60 st.

7.1.7 Exempelomprövningar

Detta avsnitt redogör för tre exempelomprövningar. Två är goda exempel på vanligt förekommande omprövningar och ett exempel visar varför en ansökan avvisats.

M 3665-18 Omprövning av flera anledningar

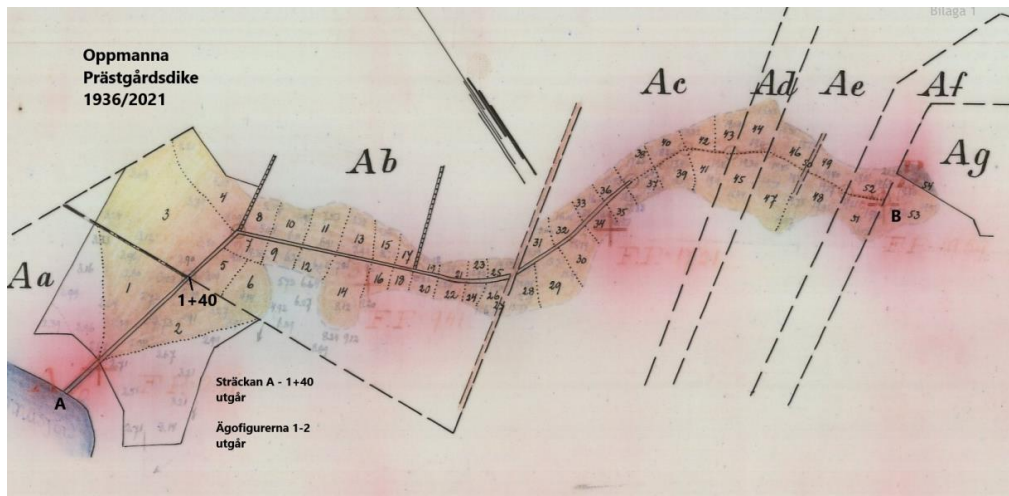
I detta fall från Svedala kommun genomfördes en omprövning p.g.a. flera bakomliggande faktorer. Sedan markavvattningsföretagets tillkomst år 1944 har mycket hänt i området; jordbruksmarkerna har genomgått förändringar vilket har lett till förändrad fastighetsindelning och en ny väg som korsar företaget har anlagts, se *Figur 7*. Samtidigt har kommunen upprättat detaljplaner som påverkar markavvattningsföretaget genom exploatering, både planerad och genomförd. Kommunen själv var initiativtagare till omprövningen som ledde till en ny omfattning och en ny kostnadsfördelningslängd för företaget.

Figur 7. Urklipp från karta i dom M 3665-18. Den orangea linjen är väg 108 som berör MAF, som efter omprövning markeras med svart punktprickad linje

M 5361-20 Naturvärdeshöjande åtgärd

Denna omprövning i Kristianstads kommun motiverades med att markanvändningen inom båtnadsområdet förändras från markavvattning av jordbruksmark till att bli våtmark där vatten hålls kvar i landskapet. Med våtmarken minskar markavvattningen och därmed också markavvattningsföretagets båtnadsområde. Förändringarna föranleder omprövningen där våtmarksområdet tas bort från markavvattningsföretaget, se Figur 8. I detta fall var en privatperson initiativtagare till processen och en överenskommelse mellan deltagande fastigheter låg till grund för ansökan. Omprövningen ledde till en ny omfattning och en ny kostnadsfördelningslängd för markavvattningsföretaget.

Figur 8. Karta från dom M 5361-20 som visar vilken sträcka som rivs ut för att återinföra våtmark

M 1361-21 Avvisad p.g.a. brist i ansökan

I detta fall från Trelleborgs kommun ansökte två privatpersoner om fastställelse av en överenskommelse om kostnadsfördelningslängd. Mark- och miljödomstolen konstaterade att den ingångna överenskommelsen inte var undertecknad av samtliga deltagare i markavvattningsföretaget och valde därför att avvisa ansökan då den strider mot 7 kap. 18 § LVV.

7.2 Intervjuer

Den andra delen av arbetets undersökning består av intervjuer med yrkesverksamma. Personer med olika arbetsroller och perspektiv på ämnet har valts ut och intervjuerna har sammanställts, se avsnitt 7.2.1 *Sammanfattning av intervjuer*. Tre intervjuer genomfördes muntligt och tre via e-post. Alla intervjuade fick möjlighet att korrigera eventuella missförstånd i efterhand. I första avsnittet ges en sammanställning av intervjuerna och därefter följer fullständiga intervjuer, se avsnitt 7.2.2 *Fullständiga intervjuer*.

En komplettering av e-postintervjuerna gjordes efter första utskicket då fel begrepp använts i frågorna. Istället för den korrekta termen markavvattningsföretag användes markavvattningssamfällighet.

7.2.1 Sammanfattning av intervjuer

Mattias Borgström, fastighetskonsult Svefa

Som fastighetskonsult anlitas Mattias av exploatörer eller kommuner för att hjälpa till med hantering av markavvattningsföretag. Det kan handla om omprövning alternativt fullständig avveckling av företaget. Han upprättar överenskommelser som hanterar den

åtgärd som behövs; avveckling eller omprövning. Mattias ser ett problem i att kommuner inte vet vem de ska vända sig till när ett projekt berör markavvattningsföretag och att troliga orsaker till det kan vara att företaget är inaktivt, eller att det råder osäkerhet i vilka fastigheter som är delaktiga i företaget där det krävs föregående utredning. Detta kan leda till att många företag inte har hanterats vid exploatering. Inom den egna organisationen upplever Mattias att de flesta har kommit i kontakt med markavvattningsföretag, men att få har jobbat med det i praktiken. Mattias har inga större synpunkter på lagstiftningen, men anser att ansvaret för omprövningen av markavvattningsföretag bör ligga under lantmäterimyndigheten för en smidigare hantering.

För Mattias är dikningsföretag och markavvattningsföretag samma sak; en verksamhet eller anläggning bildad för avledning av vatten inom ett avgränsat markområde. En markavvattningssamfällighet är den omslutning av fastigheter inom båtnadsområdet som svarar för markavvattningsföretagets förvaltning. De vanligaste anledningarna till omprövning enligt Mattias är ändrad markanvändning i form av exploatering eller ändrade förhållanden som t.ex. förändrad fastighetsindelning.

Viktor Falkenström, advokat med särskild kunskap inom miljö rätt och vattenverksamhet Advokatbolaget sjutton³⁴

Viktor hanterar markavvattningsföretag vid exploatering eller vid påverkan på andra verksamheter. I alla projekt letar han aktivt efter markavvattningar och ser dem som ett potentiellt problem. Vidare tycker Viktor att markavvattningsföretag är svårgreppbara och det är svårt att veta hur man ska förhålla sig till dem. Han anser att det är snarare regel än undantag att markavvattningsföretag glöms bort i projekt. Viktor uttrycker en avsaknad av fungerande bestämmelser kring frågor som tillsyn av markavvattning, överblick av dessa samt fungerande styrelse. Angående SOU:n *I vått och torrt* anser Viktor att det är "ett rent självmordsuppdrag" att skapa ett system för omprövning av landets alla markavvattningsföretag.

För Viktor är dikningsföretag ett mindre företag som enbart handlar om att få bort vatten från skogs- och jordbruksmark med öppna diken som för vatten från en plats till en annan. Ett markavvattningsföretag är ett större projekt där mer vatten ska föras från en plats till en annan. Det kan även innehålla dammar och mer avancerade installationer. En markavvattningssamfällighet är en markavvattning som förvaltas på särskilt sätt och i teorin har en utsedd huvudman för verksamheten. De vanligaste anledningarna till omprövning enligt Viktor är när en förändring sker som påverkar markavvattningen. Det kan exempelvis vara utrivning av dammar eller biotopåtgärder.

Monika Jenssen, miljökonsult Miljöbiten Konsultbyrå AB

Monika arbetar som miljökonsult med praktiska tillämpningar av miljöbalken med följdlagstiftning i olika typer av verksamheter och projekt. I hennes arbetsuppgifter ingår att informera om markavvattningsföretag till uppdragsgivare, vid samråd samt i miljökonsekvensbeskrivning. Problem som Monika ser är att markavvattningsföretag vanligen glöms bort, i synnerhet om det inte längre bedrivs jordbruk som är beroende

av underhåll av dikessystemen etc. Ibland känner inte berörd markägare till att den egna fastigheten ingår i ett gammalt markavvattningsföretag, utan uppmärksammas på detta först vid samråd. Ett annat problem är att digitaliseringen av äldre handlingar inte alltid stämmer överens med verkligheten. Monika anser att dagens lagstiftning är svår att överblicka och tidskrävande att sätta sig in i. Vad gäller SOU:n *I vått och torrt* anser hon att det är en god idé att omprövningen ska hanteras enligt anläggningslagen om omprövningen är av fastighetsrättslig eller förvaltningsmässig karaktär, men om det gäller miljöfrågor ska miljöbalkens bestämmelser gälla.

För Monika avses med markavvattningsföretag både markavvattningsföretag där det finns en registrerad samfällighetsförening och sådana där det inte gör det. Ordet dikningsföretag har enligt henne en snävare betydelse än markavvattningsföretag. En markavvattningssamfällighet är vanligen en markavvattningssamfällighetsförening med styrelse. De vanligaste anledningarna till omprövning är enligt Monika naturvårdshöjande åtgärder, exploatering och/eller förändring av anläggningen.

Mats Käll, tekniskt råd MMD Växjö

Mats Käll prövar inkomna mål i domstolen, främst ansökningsmål och överklagandemål. I hans arbete ser han en viss begreppsförvirring mellan diknings-, invallnings- och sjösänkingsföretag och anser att det är bättre att använda sig av paraplybegreppet markavvattningsföretag. Vad gäller den aktuella lagstiftningen anser Mats att den fungerar bra men kan upplevas något ålderstigen då den är uppdelad i två, miljöbalken och restvattenlagen. Han tycker att det vore mer effektivt med en samordnad syn. Vidare säger Mats att den allmänna kunskapsnivån gällande markavvattningsföretag behöver höjas, idag finns i princip ingen tillväxt med nya personer som lärt sig detta.

För Mats är markavvattningsföretag ett samlingsnamn som rymmer dikningsföretag/täckdikning, invallningsföretag och sjösänkings- eller torrlägningsföretag. En markavvattningssamfällighet sköter förvaltningen av ett företag. De vanligaste anledningarna till omprövning är enligt Mats ändrad markanvändning och ny detaljplan eller att det aktuella företagets kostnadsfördelningslängd eller anläggning behöver uppdateras på grund av förändringar.

Tilla Larsson, rådgivare vattenhushållning Jordbruksverket

Tilla har jobbat med markavvattningsföretag i trettio år och just nu arbetar hon främst med att höja den allmänna kunskapsnivån kring ämnet på Jordbruksverket och i branschen. Tilla håller i de kurser som ger behörighet till att bli markavvattningssakkunnig och intresset av kurserna är bra, men det är inte lika många som satsar på behörighet och att kunna förordnas i mål domstol. Angående lagstiftningen anser hon att den är bra och rättssäker, men har man inte kunskap inom ämnet kan den uppfattas som svår. Men den kan givetvis förbättras. Tilla var själv med i arbetet kring SOU:n *I vått och torrt* och tror att exempelvis delaktighet och

kostnadsfördelningslängd kan fungera att pröva enligt anläggningslagen, men inte det tekniska.

Tilla definierar markavvattningsföretag som ett samlingsnamn för olika markavvattningstekniker, exempelvis dikning och invallning. De har tillkommit genom förrättning och en markavvattningssamfällighet bildades samtidigt för att sköta företaget. De vanligaste anledningarna till omprövning är enligt Tilla exploatering, infrastrukturprojekt och naturvårdshöjande åtgärder.

Jennie Wallentin, specialist avvattning Trafikverket

Trafikverket är en verksamhetsutövare som relativt ofta behöver hantera markavvattningsföretag där åtgärder görs på väg eller järnväg. Jennie ser problem i tillsynen av markavvattningsföretag och att de är svåra att hantera när det kommer till exempelvis dimensionering. Vidare säger Jennie att kompetensen under de senaste åren har ökat av flera anledningar, däribland ökat fokus på hållbart jordbruk och att fler förstår värdet av bra markavvattning. Angående lagstiftningen anser hon att det är en stor och komplex historia som fungerar men att tillämpningen kan vara lite skev. Jennie anser att en utökad användning av överenskommelser vore bra för att underlätta hanteringen, även en registrering i fastighetsregistret skulle underlätta.

För Jennie är ett markavvattningsföretag den fysiska förekomsten av till exempel diken och ledningar. Markavvattningssamfälligheten är själva administrationen och förvaltningen av företaget. De vanligaste anledningarna till omprövning av markavvattningsföretag enligt Jennie är förändring i fysisk utformning, kostnadsfördelningslängd eller underhållsansvar.

7.2.2 Fullständiga intervjuer

De intervjufrågor som har ställts till de yrkesverksamma är överlag samma, men vissa frågor är ställda specifikt med hänsyn till deras respektive yrke.

Mattias Borgström, fastighetskonsult Svefa

E-postintervju 2022-02-24 med komplettering 2022-03-08

Vad är din relation till markavvattningsföretag?

Som konsult händer det att jag anlitas av exploatörer eller kommuner för att hjälpa till med hantering av markavvattningsföretag, antingen en fullständig avveckling alternativt omprövning.

Hur definierar du dikningsföretag, markavvattningsföretag och markavvattningssamfällighet?

Dikningsföretag och markavvattningsföretag är för mig samma sak, en verksamhet eller anläggning bildad för avledning av vatten inom ett avgränsat markområde.

Markavvattningssamfällighet är den omslutning av fastigheter inom båtnadsområdet som svarar för diknings-/markavvattningsföretagets förvaltning.

Hur hanterar du markavvattningsföretag i olika projekt?

De markavvattningsföretag jag kommit i kontakt med i olika projekt har inte haft någon aktiv styrelse att föra diskussioner med, utan kontakt har skett med större fastighetsägare berörda av eventuell åtgärd. Jag har därefter upprättat överenskommelser som hanterar den åtgärd som behövs, avveckling eller omprövning, och försökt komma överens med de deltagande fastigheterna. Kunskapen om vad det faktiskt innebär att vara berörd av ett markavvattningsföretag brukar variera bland diverse fastighetsägare.

Hur ser den generella kunskapen ut inom organisationen?

Jag upplever att de flesta har kommit i kontakt med MAF på ett eller annat sätt, men det är få som hanterat det i praktiken. Bland de kommuner jag haft att göra med är upplevelsen densamma, att kunskapen är begränsad för hur man ska angripa markavvattningsföretaget, vilket kanske leder till att det skjuts på för senare hantering.

Finns det tillfällen då du tror att markavvattningsföretag som egentligen berörs av projekt glöms bort?

Det tror jag absolut, dock tror jag att det var mer förekommande förr, det är bara att ta en titt på Länsstyrelsen i Skånes vattenkarta där man kan se utbredning på dikningsföretag och konstatera att i många städer/orter har det bebyggts på mark som omfattas av dikningsföretag. Jag har svårt att se att många av dessa har hanterats.

Ett problem jag tror förekommer idag är att det är svårt för kommunerna att veta till vem/vilka de ska vända sig till vid samråd för nya detaljplaner som omfattar dikningsföretag. Oftast har det skett stora förändringar i fastighetsbilden sedan företagens bildande varför det kan krävas bakåtgående fastighetsutredningar innan man kan fastslå de rättsliga förhållandena, och därmed rätt motparter/sakägare.

Vilka anledningar finns till omprövningar av markavvattningsföretag?

Den tydligaste anledningen i mina ögon är en ändrad markanvändning, föranledd av ny detaljplan, innebärandes att det föreligger klart ändrade förhållanden i relation till när företaget bildades. Dels att markanvändningen går från att brukas till att bebyggas med exempelvis bostäder, dels om kommunen så som VA-huvudman övertar ansvaret för områdets dagvattenhantering.

En annan anledning till omprövning kan också vara för att anpassa dikningsföretaget till dagens förhållanden, om det exempelvis genomförts fastighetsbildningsåtgärder där nya fastigheter tillkommit och som därmed inte är deltagande fastigheter i dikningsföretaget.

Vem är oftast initiativtagare till en omprövning?

Eftersom jag enbart har erfarenhet utifrån behov av omprövning i samband med framtagande av detaljplan är den vanligaste initiativtagaren en kommun. Som jag förstått det på en av mina uppdragsgivare så har länsstyrelsen dock i högre grad än förut uppmärksammat och framfört synpunkter på att dikningsföretag/markavvattningsföretag behöver hanteras i samband med planläggning.

Vad tycker du om dagens lagstiftning?

Jag har inga större synpunkter på lagstiftningen i sig, annat än att jag tycker att ansvaret för avveckling och omprövning borde ligga under lantmäterimyndigheten för en smidigare hantering redan i samband med övriga fastighetsbildningsåtgärder.

Känner du till SOU:n I vått och torrt? Tror du att det är möjligt att göra prövningen via anläggningslagen istället?

Jag har stött på den förut men inte satt mig in närmre i dess förslag till förändringar. Jag ser stora fördelar med att göra prövningen via anläggningslagen och under lantmäteriets förmyndande istället. På detta sätt skulle man komma ifrån problemet med föråldrade dikningsföretag som inte längre fyller någon funktion, eller att deltagandet hela tiden ajourhålls efter hand som nya fastigheter bildas.

Viktor Falkenström, advokat med särskild kunskap inom miljörett och vattenverksamhet Advokatbolaget sjutton34

E-postintervju 2022-02-17 med komplettering 2022-03-11

Vad är din relation till markavvattningsföretag?

Min relation till dessa företeelser är primärt kopplade till antingen olika former av exploatering eller i form av påverkan på andra verksamheter. Vid exploatering så kan markavvattningsföretag vara ett problem på så sätt att det är svårt att veta hur man ska förhålla sig till dem, vem ansvarar för dem och om det ens är någon verksamhet som kan sägas pågå. De är svårgreppbara och i vissa projekt så kan det medföra att man väljer en annan lösning eller annan väg att gå vidare.

Hur definierar du dikningsföretag, markavvattningsföretag och markavvattningssamfällighet?

Dikningsföretag – ett mindre företag som enbart handlar om att få bort vatten från skogs- och jordbruksmark. Öppna diken som för vatten från en plats till en annan.

Markavvattningsföretag – ett större projekt där mer vatten ska föras från en plats till en annan. Kan även innehålla dammar och mera avancerade installationer.

Markavvattningssamfällighet – en markavvattning som förvaltas på särskilt sätt och i teorin har en utsedd huvudman för verksamheten.

Hur hanterar du markavvattningsföretag i olika projekt?

Generellt gäller att jag alltid letar efter markavvattningar och ser dem som ett potentiellt problem som kan påverka vad som kan göras och inte.

Finns det tillfällen då du tror att markavvattningsföretag som egentligen berörs av projekt glöms bort?

Det är snarare regel än undantag. Med tanke på hur svårt det är att få översikt på markavvattningarna och de samfälligheter som finns så tenderar detta att vara en bortglömd faktor i väldigt många projekt. Vilket kan komma väldigt surt i efterhand om det vill sig illa.

Vilka anledningar finns till omprövningar av markavvattningsföretag?

Oftast när förändringar ska göras som har beröringspunkter för markavvattningen. Tydliga exempel i min verksamhet är utrivning av dammar, biotopåtgärder i påverkade vattendrag eller omprövning av vattenkraftverk.

Vem är oftast initiativtagare till en omprövning?

Den som berörs negativt av markavvattningen.

Tror du att finns det något som hindrar privatpersoner från att söka omprövning?

Generellt sett oerhört låg kunskap kring vad det innebär och vilka regler som gäller.

Vad tycker du om dagens lagstiftning?

Lagstiftningen som sådan har jag inga större problem med när det gäller aspekterna kring vad som får göras o.s.v. Det som stör mig med dagens regler är att det saknas ett fungerande system för tillsyn av markavvattningarna, överblick kring dem, att många saknar fungerande styrelse o.s.v. Regeländringar skulle behövas i dessa delar.

Känner du till SOU:n I vått och torrt? Tror du att det är möjligt att göra prövningen via anläggningslagen istället?

Jag känner till utredningen och den har enligt min uppfattning väldigt många brister och det är troligen därför den aldrig infördes. Att skapa ett system för omprövning av landets alla markavvattningar är som jag ser det ett rent självmordsuppdrag. Omprövningarna av vattenkraften påstås kunna genomföras på 20 år, vilket är väldigt lågt räknat, och ska man göra något liknande med markavvattningarna så talar vi om minst det dubbla. Och hur finansieringen ska se ut är extremt oklart, vi talar om gigantiska summor som kommer att behöva läggas ner på en sådan manöver. Om det sedan är via miljöbalken eller anläggningslagen är för min del mindre intressant, att ompröva markavvattningarna och ge dem någon form av moderna tillstånd är på gränsen till omöjligt.

Jag skulle då hellre se en lösning där vi rensar bordet och så långt som möjligt konstaterar att nya ”naturliga” förutsättningar har inträtt. Markavvattningarna ska ses som konstgjorda vattendrag enligt ramvattendirektivet för vatten och vidare så upplöser man alla markavvattningsföretag där inte utsedd aktiv styrelse finns. Man kan då tänka sig en övergångsperiod där den som är intresserad av att markavvattningen ska få fortgå

måste söka tillstånd men för alla som inte gör det gäller framöver att samfälligheterna upplöses och därefter lämnas markavvattningarna till sitt naturliga öde.

Monika Jenssen, miljökonsult Miljöbiten Konsultbyrå AB

E-postintervju 2022-02-16 med komplettering 2022-03-10

Vad är din relation till markavvattningsföretag?

Mitt miljökonsultarbete är inriktat på praktiska tillämpningar av miljöbalken med följdlagstiftning i olika typer av verksamheter och projekt. Även tillämpning av lagstiftningen på angränsande områden, såsom lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, kulturmiljölagen brukar komma in i arbetet i olika uppdrag. Jag träffar alltså oftast på markavvattningsfrågor utifrån miljö- och samhällsbyggnadsperspektivet.

Hur definierar du dikningsföretag, markavvattningsföretag och markavvattningssamfällighet?

Jag utgår oftast ifrån samma definitioner som lagstiftaren har bestämt.

Ordet ”markavvattningsföretag” är nog annars det jag använder oftast. Då avser jag både sådana markavvattningsföretag där det finns en registrerad samfällighetsförening och sådana där det inte gör det. Ordet ”dikningsföretag” använder jag oftast muntligt och vardagligt om anläggningar för markavvattning och markavvattningsföretag när jag pratar med någon som inte är så insatt i lagstiftningen och i olika definitioner etc. Det är ”vardagsordet” upplever jag, ett ord som alla verkar känna till och har en ungefärlig uppfattning om vad det är. Egentligen är dikningsföretag ju ett ord med mycket snävare betydelse än markavvattningsföretag. Det senare begreppet kan ju även omfatta t ex sjösänkings- och invallningsföretag.

Ibland behövs det lite ytterligare situationsanpassning; Det kan hända att jag väljer begreppen i äldre vattenlagstiftning, t ex om förrättningshandlingarna/beslutet som projektet har att hantera är gammalt. När det handlar om markavvattningsåtgärder användes det i den äldre lagstiftningen benämningar som dikningsföretag, invallningsföretag, vattenavledningsföretag, torrlägningsföretag, vattenreglerings- eller sjösänkingsföretag. Med ordet företag avsågs i dessa fall oftast själva vattenverksamheten, men kan ha flera betydelser; Den vattenanläggning som blev resultatet av företaget, till exempel en invallning, kom ofta också att kallas för invallningsföretag. Även den samfällighet som bildades för att genomföra företaget brukade benämnas invallningsföretag. Oftast ger det sig av sammanhanget vad som avses.

Ordet ”markavvattningssamfällighet” använder jag inte så ofta. Utan det blir bara när frågor som rör sakägare, tillsyn, eller förvaltning kommer upp eller när hänvisning behövs till något av lagrummen i lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet eller lagen om förvaltning av samfälligheter. En markavvattningssamfällighet är ju idag vanligen en

markavvattningssamfällighetsförening med styrelse. Rätt ofta i uppdragen träffar jag dock på markavvattningsföretag med endast en markägare eller markavvattningsföretag där flera markägare ingår men ingen samfällighetsförening har bildats eller registrerats.

Hur hanterar du markavvattningsföretag i olika projekt?

Det är väldigt olika, så ”efter förutsättningarna i det enskilda fallet” är nog det bästa svaret jag kan ge. Men detta är nog de fyra vanligaste: Jag lyfter frågan till uppdragsgivaren för att denne ska få kännedom om att markavvattningsföretag finns och kan påverkas av projektet, jag lyfter frågan om påverkan på markavvattningsföretag vid samråd enligt miljöbalken, jag tar med dem i miljökonsekvensbeskrivningen eller redovisar dem i ett separat PM om vattenverksamheter och vilka ansökningar om tillstånd, omprovning, anmälan som behövs i projektet.

Ibland tar sedan min uppdragsgivares markförhandlare hand om ersättningsfrågan och löser den med t ex ekonomisk ersättning, ibland ingår frågan i en tillståndsansökan som jag tar fram för annan vattenverksamhet och markavvattningssamfälligheten har då att bevaka sina intressen vid samråd och huvudförhandling och ibland föreslår jag en uppdragsgivare att denne bör överväga att ingå i en samfällighetsförening eller att denne bör verka för att det sker avveckling, omprovning eller ändring av andelstal etc.

Hur ser den generella kunskapen ut inom företaget?

Rätt så bra skulle jag säga, men med följande tillägg: Miljöbiten Konsultbyrå är ett enmansaktiebolag med bara mig anställd.

Finns det tillfällen då du tror att markavvattningsföretag som egentligen berörs av projekt glöms bort?

Det kan säkert hända, ibland är det inte helt lätt som miljökonsult att tolka underlaget. Exempelvis: Om det saknas samfällighetsförening och det har skett många fastighetsombildningar kan det vara knepigt att veta vilka fastigheter som har nytta av markavvattningen idag. Det är vanligt att markavvattningsföretag har glömts bort, i synnerhet om det inte längre bedrivs jordbruk som är beroende av underhåll av dikessystemen etc. Digitaliseringar av äldre handlingar stämmer inte alltid överens med verkligheten och ibland har omprovningar registrerats men det gamla beslutets båtnadsområde ligger kvar i digitala kartor.

Stöter du på många markavvattningsföretag i behov av omprovning?

Det händer. En del markavvattningsföretag skulle också kunna rivas ut/avvecklas, t ex för att jordbruksmark har tagits ur produktion eller till följd av exploatering där nya avvattnings- och va-lösningar har ersatt tidigare diken och rörledningar men företaget finns kvar.

Det är ibland så att berörd markägare inte ens känner till att den egna fastigheten ingår i ett gammalt markavvattningsföretag, utan att denne uppmärksammas på detta först

vid samråd inför planläggning av en väg eller annan exploatering etc. Här kan det ofta finnas behov av omprövning för att avstyckningar etc har skett.

Det inte är riktigt klarlagt hur mycket det går att förändra tillståndsgivna markavvattningsanläggningar utan att ändringarna måste omprövas eller fastställas av domstol. Rättsläget är därför rätt oklart hur anmälningsplikten ska tillämpas vid åtgärder som berör tillståndsgivna markavvattningsanläggningar. När det gäller mycket begränsade åtgärder, exempelvis anläggande av en sedimentfälla i samband med en dikesrensning, brukar åtgärden kunna hanteras som en anmälan (till länsstyrelsen) om vattenverksamhet. Men åtgärder som påverkar anläggningen i större utsträckning kräver en omprövning i mark- och miljödomstol. Mer exakt var den gränsen går är inte prövat så vitt jag vet. Det kanske beror på att omprövningarna generellt sett är mycket få (i alla fall om man jämför med omprövningarna av miljöfarlig verksamhet).

Vilka anledningar finns till omprövningar av markavvattningsföretag?

- Naturvårdshöjande åtgärder, t ex anläggande av dammar/våtmarker
- Exploatering, som t ex ger ändrad deltagarkrets eller ökad tillförsel av vatten
- Anslutande av avloppsvatten till en markavvattningsanläggning
- Det vanligaste skälet är dock en förändring av företagets anläggningar (diken, vallar, ledningar etc), exempelvis större omgrävningar eller flytt av diken.

Behöver du påminna dina uppdragsgivare om att markavvattningsföretag existerar?

Ja, det händer att jag behöver påminna exempelvis Trafikverket vid arbete med vägplaner och kommuner vid framtagande av detaljplan.

Vad tycker du om dagens lagstiftning?

Att den är svår att överblicka och tidskrävande att sätta sig in i.

Känner du till SOU:n I vått och torrt? Tror du att det är möjligt att göra prövningen via anläggningslagen istället?

Ja, som svar på båda frågorna. Vid omprövning till följd av fastighetsrättsliga frågor och av förvaltningsskäl är detta en god idé tycker jag. Om en omprövning behövs av miljöskäl bör dock miljöbalkens omprövningsbestämmelser fortsatt gälla. Jag är dock inte så insatt i anläggningslagen att jag kan kommentera detta så mycket mer än vad som framgår av SOU:n.

Mats Käll, tekniskt råd MMD Växjö

Muntlig intervju via Zoom 2022-03-17

Vad är din relation till markavvattningsföretag?

Jag prövar inkomna mål i domstolen, främst ansökningsmål, exempelvis omprövningar av markavvattningsföretag, och överklagandemål.

Hur definierar du dessa begrepp: dikningsföretag, markavvattningsföretag och markavvattningssamfällighet?

Markavvattningsföretag är ett samlingsnamn som rymmer dikningsföretag/täckdikning, invallningsföretag och sjösänkings/torrläggingsföretag.

Markavvattningssamfälligheten sköter förvaltningen av ett företag.

Råder det en begreppsförvirring inom ämnet?

Ja, jag kan se att ordet dikningsföretag används fel, ofta menar man istället torrläggings- eller sjösänkingsföretag. Det är enklare att använda paraplybegreppet markavvattningsföretag. I domar undviker jag att blanda begreppen och det är bra att precisera med namnet på det specifika företaget.

Vilka anledningar finns till omprövningar av markavvattningsföretag?

Att användningen av marken ska ändras från t ex jordbruksmark till bostadsmark. En ny detaljplan innebär att dagvatten ska hanteras särskilt eller att avloppsintresse uppstår från t ex Trafikverket. Därutöver kan ny kostnadsfördelningslängd behöva fastställas eller nya anläggningsdelar uppdateras i det gällande tillståndet.

Hur ofta överklagas omprövningar?

Det sker väldigt sällan. En överklagan kan eventuellt ske på grund av att domstolen missuppfattat ansökan eller att finns en oavsiktlig felskrivning i domen, alltså den mänskliga faktorn. Vid mindre uppenbara fel kan domstolen själv korrigera genom en rättelse, då skriver vi en kommentar och rättar domen.

Vad brukar det kosta att genomgå en omprövning i domstolen?

Prövningsavgiften uppgår till 1660 kr vid omprövning eller 2 800 kr vid nedläggning. En totalkostnad för hela processen från ansökan till färdig omprövning kan variera mellan 5 000 - 500 000 kr.

Vad tycker du om dagens lagstiftning?

Den funkar även om den kan upplevas något ålderstigen. Vid miljöbalkens införande kom inte allt med från vattenlagen och därför behövdes den s.k. restvattenlagen. Nu måste man därför titta på två ställen, det vore mer effektivt med en samordnad syn. Det är inte heller alltid effektivt när man ska besluta om storleken på provningsavgiften, det är ibland inte tydligt vilken förordning som styr.

Känner du till SOU:n I vått och torrt? Tror du att det är möjligt att göra prövningen via anläggningslagen istället?

Jag känner till SOU:n, men har ingen uppfattning om anläggningslagen. När det gäller markavvattningsföretag tycker jag att den allmänna kunskapsnivån behöver höjas, idag finns ingen tillväxt med nya personer inom detta område, men behovet kommer att kvarstå.

Något vi märkte i vår granskning var att omprövningar främst har gjorts i kommuner med bördig jordbruksmark. Vad tror du att det kan bero på?

Markavvattningsföretagen finns ju oftast i områden med bördig jordbruksmark. Magrare jordbruksmark beror inte sällan på att marken redan är väl dränerad, och ytterligare avvattning inte erfordras.

Endast 3 nya tillstånd för markavvattning ansöktes om enligt granskningen. Borde fler ha bildats mellan 2009 och 2021? Saknas kunskap om att ett markavvattningsföretag ska bildas?

Behovet av ny dikning i Sverige är mycket begränsat då de aktuella markerna redan är dikade. Ett växande behov ser vi dock med invallningar för skydd mot havet eller sjöar, på grund av bland annat klimatförändringarna.

Tilla Larsson, rådgivare vattenhushållning Jordbruksverket

Muntlig intervju via Zoom 2022-03-24

Vad är din relation till markavvattningsföretag?

Jag har jobbat med dem i 30 år, både de tillståndsgivna vattenanläggningarna och samfälligheterna. På Jordbruksverket håller jag i utbildningar och kurser som ger behörighet till att vara markavvattningssakkunnig. Jag har även behörigheten själv, men tar inga uppdrag just nu. Däremot kan jag yttra mig i domstol, då i form av representant för Jordbruksverket.

Hur definierar du dikningsföretag, markavvattningsföretag och markavvattningssamfällighet?

De definieras i lagen. Dikningsföretag är bara ett exempel på ett markavvattningsföretag, samfälligheten bildades för att sköta det.

Hur hanterar du markavvattningsföretag i olika projekt?

Efter behov, det beror ju helt på hur de påverkas. Det kan till exempel uppstå behov av att ändra andelstal eller utformning vid fastighetsreglering och vägbygge eller exploatering.

Hur ser den generella kunskapen ut inom organisationen? Använder dina kollegor dig som kunskapskälla?

På Jordbruksverket är vi 2 kvar med djupare kunskap, och 3-4 med övergripande kunskap. Det är inte bara kollegor på Jordbruksverket som frågar mig om hjälp, det är även andra i branschen. Jag hoppas att det kommer leda till att kunskapen ökar och ger ringar på vattnet.

Kan det uppstå problem när ni med kunskap lämnar organisationen?

Kanske inte. Om du inte har kunskap att uppmärksamma de här frågorna, kanske du inte heller märker att de behöver hanteras.

Finns det tillfällen då du tror att markavvattningsföretag som egentligen berörs av projekt glöms bort?

Ja, det är väldigt vanligt vid exploatering. Få kommuner bryr sig och ofta är det en kombination av dålig kunskap och att kommunen inte har något ansvar för de enskilda dikena. De kan också glömma att ha markavvattningsföretag som sakägare vid samråd.

Vilka anledningar finns till omprövningar av markavvattningsföretag?

Så fort tillståndet påverkas. Så det kan vara bebyggelse, en väg, ett enstaka hus, trädplanteringar m.m.

Vem är oftast initiativtagare till en omprövning?

Det bör vara den som påverkar, men ibland försöker de ”komma undan”. Den som påverkar, exempelvis en exploatör, ska göra rätt för sig men det är svårt för markägare att tvinga dem till att göra en omprövning. Kommuner och Trafikverket kan börja omprövningsprocessen tidigt när de hittar ett markavvattningsföretag, vilket är bra.

Vad tycker du om dagens lagstiftning?

Bra och rättssäker. Generellt gäller att den som inte har kunskap i frågan tycker att det är svårt, så även i detta fall. Det finns alltid utrymme för förbättring, jag gillar till exempel inte att den sökande ska betala hela kostnaden, det är bättre att kunna fördela den. Något som är positivt är att man inte får ändra tillstånd hur som helst utan att man måste klargöra vem som är ansvarig innan.

Är det svårt att få tillstånd och dispens?

Markavvattningen är oftan redan gjord, men svårigheten att få tillstånd och dispens beror på påverkan och länsstyrelse. Det finns stora skillnader mellan olika län och olika handläggare, där vissa jobbar smalare och andra har en helhetssyn.

Känner du till SOU:n I vått och torrt? Tror du att det är möjligt att göra prövningen via anläggningslagen istället?

Jag var själv med i den utredningen. Delaktighet och kostnadsfördelningslängd kan nog fungera med stöd av anläggningslagen, men inte en teknisk prövning. Det kräver en speciell kompetens, och det är ju därför det finns i miljöbalken om markavvattningssakkunniga.

Vi har gått igenom alla omprövningar från mark- och miljödomstolen i Växjö mellan åren 2009–2021. Något vi märkte var att omprövningar främst har gjorts i kommuner med bördig jordbruksmark. Vad tror du att det kan bero på?

Det är ganska självklart eftersom det är där merparten av alla förrättningar finns.

Endast 3 nya tillstånd för markavvattning ansöktes om enligt granskningen. Borde fler ha bildats mellan 2009 och 2021?

Tveksamt. Idag kan man lösa mycket genom omprövning av befintliga företag istället för att söka om tillstånd för ny markavvattning.

Saknas kunskap om att en MAS ska bildas?

Nej kunskapen att det går finns, men någon måste ansöka och ta kostnader.

Hur ser du på att du är en av få markavvattningssakkunniga i Sverige? Finns det några problem?

Jag är en av få med behörigheten, men markavvattningssakkunnig blir du först när du förordnas i ett mål av domstolen. Idag finns sex stycken på listan som kan förordnas mål av domstolen, den yngsta är 45 år och de andra är mellan 40–78 år. Tillväxten kommer i form av att fler är intresserade av frågan, men inte lika många vill ha behörigheten. Det är ofta tvistiga uppdrag som inte ger särskilt mycket betalt. Men att många är med på kurserna gör att kunskapen ökar, vilket ger mervärde! Görs det bra ansökningar minskar dessutom behovet av att förordna en markavvattningssakkunnig.

Jennie Wallentin, specialist avvattning Trafikverket

Muntlig intervju 2022-03-15

Vad är din relation till markavvattningsföretag?

Som ansvarig för utbyggnad/ombyggnad av infrastruktur är Trafikverket en verksamhetsutövare som relativt ofta behöver hantera markavvattningsföretag där vi gör åtgärder på väg eller järnväg. Vi behöver förhålla oss till markavvattningsföretag vid utformning av våra anläggningar samt i relation till framtida ansvar för underhåll.

Hur definierar du dikningsföretag, markavvattningsföretag och markavvattningssamfällighet?

Ett markavvattningsföretag är den fysiska förekomsten av till exempel diken och ledningar etc. Markavvattningssamfälligheten är själva administrationen och förvaltningen av företaget.

I den äldre lagstiftningen var markavvattningsföretaget både den fysiska förekomsten och förvaltningen. Men med den nya lagtexten separeras det till samfällighet och företag.

Hur hanterar du markavvattningsföretag i olika projekt?

Det beror på vad vi gör. Ofta gör vi mindre åtgärder längs befintliga vägar vilket kanske innebär att vi förlänger en trumma som leder till ett markavvattningsföretag. I sådana fall försöker vi informera om detta genom att titta på länsstyrelsens digitaliserade underlag som visar båtnadsområdet för företaget. Utifrån det informerar vi nuvarande fastighetsägare, antingen direkt eller via en allmän inbjudan till samråd. Om bedömningen är att det är en mindre påverkan för markavvattningsföretag som inte påverkar underhåll, kostnader eller den egentliga funktionen gör vi inte mer. I andra fall går vi till domstol med en omprovning. Det är i de fall vi gör en större förändring av antingen fysisk utformning, ansvar för båtnad eller påverkan på underhåll och framtida ansvar.

Hur ser den generella kunskapen ut inom organisationen?

Uppåtgående! Vi är några som har stor kunskap inom området. Frågan har fått mer ljus på sig senaste kanske 5–10 åren, inte bara hos oss utan generellt inom

samhällsbyggnadsbranschen. Det kan bero på mer fokus på hållbart jordbruk där bra dränering är grundläggande. Fler förstår värdet av bra markavvattning. Även bland de konsulter vi anlitar för detta är kunskapen uppåtående, dock är det svårt att hitta personer som kan hantera såväl teknik, ekonomi som juridik i frågan. Dessa skulle jag bedöma till en handfull vilket ibland gör det svårt för oss att ”göra rätt”.

Inom Trafikverket jobbar vi just nu med en handledning för att ge internt stöd till våra anställda, vi vill hitta en likriktning för de anställda.

Om kunskapen är begränsad; finns det tillfällen då du tror att markavvattningsföretag som egentligen berörs av projekt glöms bort?

Ja, så har det varit och kommer kanske fortsätta vara ett tag till. Det är dock en sak att hitta dem och en annan sak att hantera dem. Att hitta dem är idag relativt enkelt skulle jag säga – att veta hur vi ska dimensionera och projektera i förhållande till dem är inte lika lätt då verkligheten ofta är svår att beskriva.

Vilka anledningar finns till omprövningar av markavvattningsföretag?

Om fysisk utformning/flöden, kostnadsfördelningslängd eller ansvar för underhåll förändras mer än ”i ringa mån” kan skäl finnas att ompröva.

Av vilka anledningar väljer ni att initiera en omprövning? Hur ofta sker det?

Samma som ovan. Vi väljer att initiera en omprövning i uppskattningsvis 1 av 10 markavvattningsföretag som vi stöter på. De allra flesta av våra projekt handlar om ombyggnad så det är sällan vi stöter på dem mer än i liten omfattning. Ofta gör vi dessutom åtgärder med syfte att minska eventuell påverkan och därför menar vi att det inte alltid är nödvändigt att ompröva. Men dialog vill vi ha.

Vi har också valt att komma överens med deltagarna i markavvattningsföretaget och skicka en sådan överenskommelse till domstolen för att fastställas. Det är en väg vi oftare skulle vilja ta då det vore smidigt om mindre fysiska åtgärder också kunde fastställas genom en överenskommelse.

Vad tycker du om dagens lagstiftning?

Det är en stor och komplex historia. Jag personligen tänker att det kanske inte är något fel på lagstiftningen men att tillämpningen ibland upplevs lite skev. Jag upplever en osäkerhet och okunskap hos tillsynsmyndigheten länsstyrelsen på vissa håll som innebär, vad jag menar är, orimliga krav och förslag på orimlig hantering. Jag upplever en stor variation bland handläggare, vilket gör det svårare att förhålla sig konsekvent till frågan.

Äldre företag följer en lagstiftning med en enklare styrning. Det kan vara en belastning för markavvattningssamfälligheten att efter omprövning följa den aktuella lagstiftningen med styrelse, budget, förening m.m. då det är väldigt omfattande och tungrovt.

Känner du till SOU:n I vått och torrt? Tror du att det är möjligt att göra prövningen via anläggningslagen istället?

Ja. Jag är dock för dåligt insatt i vad helhetskonsekvensen skulle bli och hur det skulle göras så jag väljer att inte svara på det. Det vore dock bra om man kunde registrera markavvattningsföretag i fastighetsregistret. Då skulle fastighetsägare hitta uppgiften och få större möjlighet att agera aktivt. Det hade i förlängningen varit till nytta för TRV om fler visste om det.

8. Diskussion

I detta kapitel förs en diskussion kring vad arbetet resulterat i.

8.1 Begrepp

Det som tydligast har framkommit under arbetets gång är att det råder en viss begreppsförvirring inom ämnet. Bland litteratur, omprovningar och yrkesverksamma används olika definitioner av begreppen dikningsföretag, markavvattningsföretag och markavvattningssamfällighet. Detta skapar en stor förvirring, både för gemene man och sakkunniga. Situationer kan uppstå när diskussioner förs mellan personer som använder samma begrepp men menar två olika saker.

För vissa är markavvattningsföretag synonymt med dikningsföretag, medan det för andra är två skilda saker. Enligt en av de yrkesverksamma är markavvattningsföretag ett samlingsnamn som rymmer dikningsföretag/täckdikning, invallningsföretag och sjösänkings/torrlägningsföretag. En annan menar att ett dikningsföretag är ett mindre företag med uppgift att transportera vatten från en plats till en annan, medan markavvattningsföretag är ett större projekt där mer vatten ska transporteras och kan innehålla dammar och andra installationer. De flesta har dock en liknande syn på begreppet och den överensstämmer med den förstnämnda definitionen.

Intervjupersonerna var till största del överens om definitionen av markavvattningssamfällighet. Det är markavvattningssamfälligheten som sköter förvaltningen av ett markavvattningsföretag. En person uttryckte det som att en markavvattningssamfällighet idag vanligen är en samfällighetsförening, något vi tolkar som att markavvattningsföretaget förvaltas med föreningsförvaltning.

Innan arbetet drog igång hade vi uppfattningen att dikningsföretag och markavvattningsföretag kunde användas synonymt med markavvattningssamfällighet. Detta förstod vi efter intervjuerna var en missuppfattning. Därför valde vi att skicka ut ett reviderat dokument till intervjupersonerna, som svarade via mejl, med möjlighet att komplettera sina svar. Vi hade i det ursprungliga frågeformuläret använt ordet markavvattningssamfällighet när den korrekta termen egentligen är markavvattningsföretag. Alla tre yrkesverksamma bytte ut begreppet markavvattningssamfällighet mot markavvattningsföretag utan att göra några större förändringar i svaren. Detta anser vi tyder på att det finns en förståelse för orden utifrån sammanhang.

En intressant observation är att restvattenlagens tredje kapitel är titulerad *Markavvattningssamfälligheter*. Värt att nämna är också att själva ordet markavvattningssamfällighet inte används i resten av lagtexten, utan enbart ordet samfällighet. Detta spår på förvirringen kring begreppen då särskilt 3 kap. 1 § enligt vår tolkning handlar om markavvattningsföretag och inte förvaltning.

8.2 Granskning av omprövningar och intervjuer

I denna del diskuteras kring resultaten av granskningen av omprövningarna och intervjuerna.

8.2.1 Initieringspart

Granskningen visar att det är främst kommuner och privatpersoner som ansöker om omprövning av markavvattningsföretag. Att privatpersoner är en stor initiativtagare var något överraskande för arbetets författare då vi genom litteratur och intervjuer fått intrycket av att processen är tidskrävande och dyr samtidigt som kunskapen är låg. Att kommuner är den främsta initieringsparten är inte lika förvånande då de ofta kommer i kontakt med markavvattningsföretag i främst exploateringsprojekt.

En anledning till att privatpersoner är en av de största initiativtagarna till omprövningar är att de flesta ansöker om naturvärdeshöjande åtgärder, främst återställande av våtmark. Detta kan bero på att återställande av våtmark är bidragsgillt sedan år 2014 och många privatpersoner har tagit tillfället i akt att ändra markanvändningen.

På frågan om vem som är initieringspart svarade de yrkesverksamma bland annat att “det bör vara den som påverkar, men ibland försöker de komma undan” och “den som berörs negativt ansöker om omprövning”. Detta anser vi tyder på att det inte alltid är den som borde ansöka om omprövning gör det, utan ofta den som blir påverkad negativt. Det kan också förklara varför privatpersoner är en av de största initiativtagarna, de berörs ofta av andras projekt.

Granskningen visade att omprövningar av markavvattningsföretag främst har gjorts i kommuner med bördig jordbruksmark. Detta bekräftas av intervjuerna med de yrkesverksamma som framhöll att markavvattningsföretag oftast finns i områden med bördig jordbruksmark. Där det är magrare jordbruksmark är marken inte sällan redan väl dränerad. Den kommun som sticker ut från mängden är Hässleholm, en kommun med främst skogsmark. Det är dock kring den jordbruksmark som finns inom kommunen som markavvattningsföretagen är placerade. Här är det främst förändrad fastighetsindelning som är anledning till omprövning, men även naturvärdeshöjande åtgärder likväl som exploatering och infrastrukturprojekt. Det är dock inte inom alla kommuner med bördig jordbruksmark som omprövningar ägt rum. Detta kan eventuellt bero på att inga större exploaterings- eller infrastrukturprojekt genomförts eller att de ansvariga inte tagit hänsyn till markavvattningsföretagen som påverkats av projekten. Det sistnämnda känns mest troligt då det verkar osannolikt att kommunerna i fråga inte genomfört sådana projekt under tolv år. Markavvattningsföretagen har helt enkelt försumrats.

8.2.2 Anledningar till omprövning

De tre vanligaste anledningarna till omprövning av markavvattningsföretag är enligt granskningen exploatering, infrastrukturprojekt och naturvärdeshöjande åtgärder. Det

kan tyckas tämligen förväntat att exploatering och infrastruktur ligger i topp då de ofta innebär omfattande projekt som påverkar stora ytor, vilket ökar risken att beröra ett markavvattningsföretag. Att naturvårdshöjande åtgärder hamnar på tredje plats beror troligtvis på de rapporter som kommit om utdikade våtmarkers klimatpåverkan samtidigt som återställandet av våtmark är bidragsgillt. Även enligt de yrkesverksamma är de tre vanligaste anledningarna till omprövning exploatering, infrastrukturprojekt och naturvårdshöjande åtgärder. Detta visar att vår granskning överensstämmer med deras erfarenhet.

Att kommunen främst ansöker om omprövning p.g.a. exploatering och Trafikverket p.g.a. infrastrukturprojekt var mindre överraskande då de är ansvariga för respektive område. Vad gäller samfällighetsföreningar och markavvattningsföretag söker de omprövning vid förändrad fastighetsindelning då det påverkar deltagande och kostnadsfördelning.

Kombinationerna exploatering och infrastruktur samt inaktiva företag och naturvårdshöjande åtgärder är de som förekommer oftast. Den första kombinationen är väntad då exploateringsprojekt ofta går hand i hand med utbyggnad av infrastruktur. Det som är intressant är de naturvårdshöjande åtgärder som kopplas samman med inaktiva företag. I alla tre fall görs åtgärderna inte för att återställa våtmark, som är den vanligaste anledningen, utan för att återställa vattenspeglar i vallgravar samt främja fiskevården. Att återställa vattenspeglar i en vallgrav får ses som relativt ovanligt och något som eventuellt endast görs en gång, detta resultat bör därför inte läggas för stor vikt vid.

Faktorer som omprövas är i de flesta fall kostnadsfördelningslängd, krets av deltagare och företagets omfattning vilket ter sig som självklart då det är de faktorer som prövas i omprövningsprocessen.

Trots att tillstånd till ny markavvattning inte sker genom omprövning vill vi ändå nämna något om det då granskningen visade att endast tre nya tillstånd utfärdades under tidsperioden. Detta fick vi initialt intryck av var relativt få. Det kan enligt de intervjuade dock bero på att behovet av ny dikning är mycket begränsat då denna jord redan är dikad. En av de yrkesverksamma nämnde också att det är relativt svårt att få dispens för markavvattning då man arbetar mot något som är förbjudet. Av intervjuerna framgick också att det finns ett växande behov av invallningar för skydd mot havet eller sjöar på grund av bland annat klimatförändringar, något som kan få tillståndsansökningarna att öka i framtiden.

8.2.3 Förvaltning

En annan observation från granskningen var att i princip alla markavvattningsföretag efter omprövning fick delägarförvaltning och endast ett fåtal fick föreningsförvaltning. Att så många markavvattningsföretag efter omprövning fick delägarförvaltning är egentligen inte särskilt överraskande. Efter omprövning ska företag som tidigare förvaltats enligt äldre lagstiftning förvaltas enligt SFL och automatiskt få

delägarförvaltning. Det går därför inte att uttala sig om hur många nybildade markavvattningsföretag som efter omprövning valt att sköta förvaltningen genom föreningsförvaltning. Gissningsvis är det ett litet antal då många företag fungerar bra med delägarförvaltning och förändringsviljan är låg. Det kan ses som en belastning att skötas enligt den nya lagstiftningen där en förening exempelvis ska ha styrelse och budget att följa. Troligtvis spelar även kostnadsaspekten in. Att några företag anges ha föreningsförvaltning beror på att det var respektive samfällighetsförening som var sökande i prövningen och förvaltningen förändrades inte efter omprövningen. Då det genomsnittliga antalet deltagare bland de markavvattningsföretag som omprövats är 16, bör en föreningsförvaltning vara det bästa förvaltningsalternativet för många av företagen. Detta då det vid större deltagarkrets underlättar att ha en fungerande styrelse som företräder samfällighetsföreningen och bevakar dess intressen.

Ett problem som lyftes under intervjuerna var att det finns få samfällighetsföreningar som förvaltar markavvattningsföretag. Detta gör det svårt att få kontakt med de ansvariga när ett markavvattningsföretag berörs. När en fungerande styrelse saknas måste varje fastighetsägare, som kanske inte ens vet om att dess fastighet är belastad, kontaktas separat vilket både är tidskrävande och kostar pengar.

8.2.4 Kunskap, lagstiftning och förändring

Efter intervjuerna blev det tydligt att yrkesverksamma inom samhällsbyggnadsbranschen påträffar markavvattningsföretag regelbundet i sitt arbete. Inom vissa organisationer jobbar de aktivt med att öka kunskapen inom området, bland annat genom kurser och föreläsningar. Intervjupersonerna i detta arbete har god kunskap inom ämnet, men den generella kunskapsnivån inom branschen verkar vara låg även om en förbättring inom området har skett de senaste åren. Tillväxten underifrån av markavvattningssakkunniga är idag svag, samtidigt som intresset för kurserna som ger behörighet ökar. Det verkar som att fler är intresserade av ämnet, men att färre vill ta sig an mål i domstol. Det kan bero på låg ersättning och tvistiga ärenden. Vad händer när experterna försvinner? Kommer markavvattningsföretagen glömmas bort? Det behövs definitivt en mer övergripande kompetens bland yrkesverksamma för att markavvattningsföretag inte ska försummas. Samtidigt finns ett behov av fördjupad kunskap för att kunna hantera dessa i praktiken. Kanske är det tillräckligt med skickliga experter som kan agera ombud vid omprövningar istället för förordnade markavvattningssakkunniga?

Det framkom också under intervjuerna att de yrkesverksamma har skilda åsikter vad gäller dagens lagstiftning. Ord som nämns för att beskriva den är "svår att överblicka", "tidskrävande att sätta sig in i", "funkar (...) men något ålderstigen", "bra och rättssäker", "stor och komplex" och "tillämpningen kan upplevas skev". Detta tolkar vi som att det är komplicerat att förhålla sig till lagstiftningen även för den som kontinuerligt hanterar frågan.

SOU:n *I vått och torrt* stannade i utredningsfasen och förslaget fick aldrig genomslag. Detta arbete visar dock att det finns ett behov av förändring i lagstiftningen och enligt

en del av de yrkesverksamma är en prövning enligt anläggningslagen lösningen. Hur det rent praktiskt skulle genomföras är oklart och det behövs fler utredningar kring förslaget. Exempelvis finns frågetecken kring hur ett markavvattningsföretag ska kunna uppfylla alla villkor som finns i anläggningslagen beträffande bland annat väsentlighet, båtnad och lokalisering. Särskilt som många markavvattningsföretag idag inte är aktualiserade.

Ett förslag från de yrkesverksamma är att markavvattningsföretag ska registreras i fastighetsregistret. Detta skulle underlätta både för yrkesverksamma och fastighetsägare som får större möjlighet att agera aktivt. Det hade i förlängningen varit till nytta för alla om fler visste var de kunde hitta informationen. En registrering hade exempelvis förbättrat möjligheten att hitta kontaktuppgifter till företag och minskat antalet försummade företag vid olika projekt. Vi anser att en registrering i fastighetsregistret skulle förbättra hanteringen av markavvattningsföretag.

9. Slutsats

Detta kapitel innehåller svar på frågeställningarna samt slutsatser av arbetet.

9.1 Svar på frågeställningar

Varför omprövas markavvattningsföretag?

Markavvattningsföretag omprövas främst på grund av tre anledningar; exploatering, infrastrukturprojekt och naturvärdeshöjande åtgärder. Övriga anledningar är förändrad fastighetsindelning, inaktiva företag och annat. Även kombinationer av anledningar förekommer.

Vem initierar omprovningen? Hur stor andel av omprovningarna initieras av respektive part?

Kommuner, privatpersoner, Trafikverket, företag eller samfällighetsföreningar respektive markavvattningsföretag ansöker om omprovning. I ett fall har en kommun och Trafikverket gemensamt initierat en omprovning. De som initierar flest omprovningar är kommuner som står för drygt en tredjedel av ansökningarna. Därefter följer privatpersoner som initierar knappt en tredjedel av omprovningarna. Resterande initiativtagare står för återstående del.

Kan omprövningsprocessen förbättras?

Det råder skilda meningar gällande förbättring av omprovningar av markavvattningsföretag. De flesta som intervjuats anser att något bör förändras och flera framhåller att del av provningen borde ske hos lantmäterimyndigheten med stöd av anläggningslagen. Exakt hur det skulle se ut i praktiken är dock oklart. Många vill se att markavvattningsföretagen registreras i fastighetsregistret.

Hur definierar yrkesverksamma begreppen markavvattningsföretag och markavvattningssamfällighet?

Markavvattningsföretag: En verksamhet eller anläggning gemensam för flera bildad för avledning av vatten inom ett avgränsat markområde. Även ett samlingsnamn som inrymmer dikningsföretag/täckdikning, invallningsföretag och sjösänkings- och torrlägningsföretag.

Markavvattningssamfällighet: Fastigheter inom ett båtadsområde som sköter förvaltningen av ett markavvattningsföretag.

Hur hanterar yrkesverksamma markavvattningsföretag och hur ser den allmänna kunskapsnivån ut inom samhällsbyggnadsbranschen?

De yrkesverksamma hanterar markavvattningsföretag olika beroende på yrke och situation. Gemensamt är att de informerar både kollegor och fastighetsägare om att företag berörs.

Den övergripande slutsatsen är att den allmänna kunskapsnivån gällande omprovning av markavvattningsföretag behöver höjas. Vad gäller den generella kunskapen inom samhällsbyggnadsbranschen är den idag låg, men uppåtgående. En fortsatt ökad förståelse samt en förbättrad lagstiftning krävs för att markavvattningsföretag ska omprövas när de berörs av förändring istället för att förbises. Med ökad kunskap följer att fler markavvattningsföretag i framtiden kan komma att omprövas i större utsträckning.

9.2 Förslag till vidare studier

En fortsatt studie kan undersöka om det finns regionala skillnader i handläggningen av markavvattningsföretag hos tillsynsmyndigheten länsstyrelsen. Denna fundering uppkom under intervjuerna med de yrkesverksamma, men det fanns inte tid att undersöka frågan närmare inom ramen för detta arbete.

10. Referenslista

10.1 Offentligt tryck

Dir. 2012:29. Kommittédirektiv vattenverksamheter.

Prop. 1966:128 Anläggningslagen.

Prop. 1997/98:45 Miljöbalken.

SOU 2014:35 *I vått och torrt: Förslag till ändrade vattenrättsliga regler.*

Se även: Regeringskansliet. 2015. *I vått och torrt: Förslag på ändrade vattenrättsliga regler.*

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2014/06/sou-201435/> (Hämtad 2022-02-09).

10.2 Myndighetspublikationer

Jordbruksverket. 2020. *Förvaltning av vattenanläggningar: Ibland genom förordnad sysloman.* JO20:5.

Lantmäteriet, remissvar över *SOU 2014:35: I vått och torrt: Förslag till ändrade vattenrättsliga regler*, 2014-10-06, Dnr 102-2014/3134.

Lantmäteriet. 2022. Handbok AL (Version 2021-12-17).

Naturvårdsverket. 2009. *Markavvattning och rensning: Handbok för tillämpningen av bestämmelserna i 11 kap i miljöbalken.* Handbok 2009:5. Stockholm.

10.3 Litteratur

Ekbäck, P. 2016 (a). *Fastighetsbildning och fastighetsbestämning: Om fastighetsbildningslagen m.m.* Upplaga 3. Stockholm: Institutionen för fastigheter och byggande, Kungliga Tekniska Högskolan.

Ekbäck, P. 2016 (b). *Fastighetssamverkan för utförande, drift och förvaltning av gemensamma anläggningar: Särskilt om anläggningslagen och lagen om förvaltning av samfälligheter.* Upplaga 3. Stockholm: Institutionen för fastigheter och byggande, Kungliga Tekniska Högskolan.

Ekbäck, P. 2017. *Mark- och fastighetsrättens utveckling i Sverige: En rätthistorisk orientering med betoning på fastighetsbildning och infrastruktur.* Stockholm: Institutionen för fastigheter och byggande, Kungliga Tekniska Högskolan.

Larfeldt Alvé, A & Strömberg, R. 2019. *Vattenverksamhet: Den rättsliga regleringen*. Upplaga 1. Norstedts Juridik AB.

LRF. 2014. *Äga och förvalta diken och andra vattenanläggningar i jordbrukslandskapet 2014: reviderad 2019 av Jordbruksverket*. Hässleholm.

10.4 Lagkommentarer

Bengtsson, B., Bjällås, U., Rubenson, S. & Strömberg, R. (a). 2021-06-03. Version 20. Miljöbalken (1998:808) 9 kap. 2 §, MB Karnov (JUNO).

Bengtsson, B., Bjällås, U., Rubenson, S. & Strömberg, R. (b). 2021-06-03. Version 20. Lag (1998:813) om införande av lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamheter 11 §, Norstedts Juridik (JUNO).

Dahlsjö, A. u.å. Anläggningslagen (1973:1149) 35 §, Karnov (JUNO) (Hämtad 2022-02-17).

Dahlsjö, A., Hermansson, M., Julstad, B. & Bonde, F. 2021-12-06. Version 10. Fastighetsbildningslagen (1970:988) 9 kap. 1 §, Norstedts Juridik (JUNO).

Didón, LU., Adolfsson, C., Hjalmarsson, J., Magnusson, L. & Molander, S. 2021-12-13. Version 10. Plan- och bygglagen (2010:900) 5 kap. 9 §, Norstedts Juridik (JUNO) (Hämtad 2022-02-11).

Kruse, J. (a). Lagen (1998:812) om särskilda bestämmelser om vattenverksamhet 3 kap. 2 §, Karnov (JUNO) (Hämtad 2022-01-26).

Kruse, J. (b). Miljöbalken (1998:808) 11 kap 4 §, Karnov (JUNO) (Hämtad 2021-01-26).

Kruse, J. (c). Lagen (1998:812) om särskilda bestämmelser om vattenverksamhet 3 kap. 1 §, Karnov (JUNO) (Hämtad 2022-01-26).

Kruse, J. (d). Lag (1998:812) om särskilda bestämmelser om vattenverksamhet 3 kap. 3 §, Karnov (JUNO) (Hämtad 2022-01-26).

10.5 Elektroniska källor

Jordbruksverket. 2022. *Landsbygdsprogrammet*.
<https://jordbruksverket.se/stod/programmen-som-finansierar-stoden/landsbygdsprogrammet> (Hämtad 2022-02-17).

Miljösamverkan Sverige. 2015. *Markavvattningsföretag: Vägledning för tillsyn, omprövning och avveckling*. Rapportnummer 2015:2.

<https://www.miljosamverkansverige.se/wp-content/uploads/Rapport-Tillsyn-Markavvattning-inkl-bilagor.pdf> (Hämtad 2022-01-28).

Naturvårdsverket. u.å. *Våtmark*.

<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/vatmark/> (Hämtad 2022-02-09).

Skogsstyrelse. 2015. *Skogsbruk: Mark och vatten*. Skogsskötselserien nr 13.

<https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/mer-om-skog/skogsskotselserien/skogsskotsel-serien-13-skogsbruk-mark-och--vatten.pdf> (Hämtad 2022-02-09).

Valmyndigheten. 2010. *Val till kommunfullmäktige, karta Skåne län*.

<https://data.val.se/val/val2010/karta/K/lan/12/karta.html> (Hämtad 2022-03-28).

10.6 Artiklar och e-post

Borgström, M. Fastighetskonsult, Svefa. 2022-03-08.

Falkenström, V. Advokat, Advokatbolaget sjutton34. 2022-02-12.

Jenssen, M. Miljökonsult, Miljöbiten Konsultbyrå AB. 2022-03-10.

Kasimir, Å., He, H., Coria, J. & Nordén, A. *Land use of drained peatlands: Greenhouse gas fluxes, plant production, and economics*. *Global Change Biology*. Vol. 24, nr. 8, 2018: 3302-3316. doi: 10.1111/gcb.13931.

10.7 Muntliga källor

Käll, M. Tekniskt råd, MMD Växjö. Intervju 2022-03-17.

Larsson, T. Markavvattningssakkunnig och rådgivare vattenhushållning, Jordbruksverket. Intervju 2022-03-24.

Wallentin, J. Specialist avvattning, Trafikverket. Intervju 2022-03-15.

10.8 Examensarbeten

Irestål, K. 2010. *Markavvattningsföretag: Lagstiftning och probleminventering*. Examensarbete, Fastighetsvetenskap. Lund: Lunds Tekniska Högskola. https://www.lantm.lth.se/fileadmin/fastighetsvetenskap/utbildning/Examensarbete/10_5209_Karin_Irestaal.pdf

Löwgren, D. 2010. *Markavvattningsföretag vid fastighetsbildning*. Examensarbete, Fastigheter och byggande. Stockholm: Kungliga Tekniska Högskolan. <https://docplayer.se/12690692-Markavvattningsforetag-vid-fastighetsbildning.html>

Persson, S. 2018. *Klimatanpassning: Fastighetsägares möjligheter att vidta gemensamma åtgärder*. Examensarbete, Fastighetsvetenskap. Lund: Lunds Tekniska Högskola.

<https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOId=8941722&fileOId=8941729>

11. Bilagor

Bilaga 1. Sammanställning av granskning

Omprovning av markavvattningsföretag – När, av vem och hur?

Målnr	Avslutat	Initiativtagare	Anledning till omprovning	Resultat av omprovning	Förvaltning	Bildat enligt	Antal deltagare (st)	Kommun
M 2939-21	2021-11-19	Trafikverket	Infrastruktur	Ny omfattning och ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	19	Kristianstad
M 1915-21	2021-07-19	Privatperson	Naturvärdeshöjande åtgärd (våtmark)	Utrivning och avveckling	Avvecklas	1918 ÄVL		Ystad
M 5361-20	2021-05-26	Privatperson	Naturvärdeshöjande åtgärd (våtmark)	Ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	4	Kristianstad
M 5252-18	2020-05-14	Privatperson	Naturvärdeshöjande åtgärd (våtmark)	Ny omfattning och ny kostnadsfördelningslängd, överenskommelse	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	4	Hässleholm
M 5755-19	2020-04-28	Kommun	Exploatering (planerad)	Ny kostnadsfördelningslängd, överenskommelse	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	3	Trelleborg
M 3666-18	2019-12-18	Kommun	Exploatering (genomförd)	Utrivning av del. Resterande del omprövas, ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1879 DL	33	Svedala
M 3665-18	2019-12-18	Kommun	Infrastruktur, förändrad fastighetsindelning och exploatering (planerad och genomförd)	Ny omfattning och ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	6	Svedala
M 4670-18	2019-11-25	Privatperson	Utträde	Ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1983 VL	16	Staffanstorp
M 2427-18	2019-11-14	Kommun	Exploatering (planerad och genomförd)	Utrivning av del. Ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	26	Kristianstad
M 4690-18	2019-08-16	Företag	Exploatering (planerad)	Ny omfattning och ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	6	Ängelholm
M 5623-18	2019-07-18	Kommun	Exploatering (planerad och genomförd)	Avveckling av både diktningföretag och samfällighet, överenskommelse	Avvecklas	1918 ÄVL		Trelleborg

Omprövning av markavvattningsföretag – När, av vem och hur?

M 3628-18	2019-05-16	Företag	Inaktivt företag och naturvårdeshöjande åtgärd (fiskevärd)	Avveckling av både dikningsföretag och samfällighet, överenskommelse	1918 ÄVL	Avvecklas	1918 ÄVL	Helsingborg
M 3627-18	2019-05-16	Företag	Inaktivt företag och naturvårdeshöjande åtgärd (vattenspeglar)	Avveckling av både dikningsföretag och samfällighet, överenskommelse	1918 ÄVL	Avvecklas	1918 ÄVL	Helsingborg
M 3626-18	2019-05-16	Företag	Inaktivt företag och naturvårdeshöjande åtgärd (vattenspeglar)	Avveckling av både dikningsföretag och samfällighet, överenskommelse	1918 ÄVL	Avvecklas	1918 ÄVL	Helsingborg
M 3837-17	2018-07-13	Kommun	Inaktivt företag	Avveckling av både dikningsföretag och samfällighet	1918 ÄVL	Avvecklas	1918 ÄVL	Kristianstad
M 1808-16	2017-12-01	Kommun	Exploatering (planerad)	Uttrivning av del. Ny omfattning och kostnadsfördelningslängd för resterande	1918 ÄVL	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	5 Lund
M 2322-17	2017-11-30	Samfällighetsförening	Förändrad fasthetsindelning	Ny kostnadsfördelningslängd	1918 ÄVL	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	9 Höör
M 783-16	2017-04-24	Trafikverket	Infrastruktur	Ny kostnadsfördelningslängd	1918 ÄVL	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	20 Ängelholm
M 782-16	2017-04-24	Trafikverket	Infrastruktur	Ny kostnadsfördelningslängd	1918 ÄVL	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	29 Ängelholm
M 781-16	2017-04-24	Trafikverket	Infrastruktur	Ny kostnadsfördelningslängd	1879 DL	Delägarförvaltning	1879 DL	38 Ängelholm
M 780-16	2017-04-24	Privatperson	Infrastruktur	Ny kostnadsfördelningslängd	1879 DL	Delägarförvaltning	1879 DL	16 Båstad/Ängelholm
M 779-16	2017-04-24	Privatperson	Infrastruktur	Ny kostnadsfördelningslängd	1918 ÄVL	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	6 Ängelholm
M 778-16	2017-04-24	Trafikverket	Infrastruktur	Ny kostnadsfördelningslängd	1918 ÄVL	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	5 Ängelholm
M 777-16	2017-04-24	Trafikverket	Infrastruktur	Ny kostnadsfördelningslängd	1918 ÄVL	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	5 Båstad

Omprövning av markavvattningsföretag – När, av vem och hur?

M 776-16	2017-04-24	Trafikverket	Infrastruktur	Ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	10	Båstad
M 775-16	2017-04-24	Trafikverket	Infrastruktur	Ny omfätning och ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1879 DL	8	Båstad/Ängelholm
M 773-16	2017-04-24	Privatperson	Infrastruktur	Ny omfätning och ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1879 DL	6	Båstad/Ängelholm
M 2034-16	2017-03-27	Kommun	Exploatering (planerad)	Lagligförklaring av tillstånd för viss sträcka, omprövning av resterande: ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1918 ÄVL		Svedala
M 4668-16	2017-02-03	Samfällighetsförening	Förändrad fastighetsindelning	Ny kostnadsfördelningslängd, överenskomme	Föreningsförvaltning	1879 DL	15	Hässleholm
M 447-16	2016-09-06	Privatperson	Infrastruktur och exploatering (planerad)	Ny omfätning och ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1879 DL	46	Vellinge
M 2831-15	2016-02-12	Kommun, Trafikverket	Exploatering (planerad och genomförd)	Ny omfätning och ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	7	Båstad
M 2266-15	2016-01-11	Kommun	Exploatering (genomförd)	Avveckling, överenskomme	Avvecklas	1918 ÄVL		Stafjärstorp
M 2265-15	2016-01-11	Kommun	Exploatering (genomförd)	Ny omfätning och ny kostnadsfördelningslängd, överenskomme	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	9	Stafjärstorp
M 1426-15	2015-09-10	Kommun	Naturvärdeshöjande åtgärd (hindra erosion)	Lagligförklaring. Ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1983 VL	5	Lund
M 4596-21	2022-01-26	Kommun	Exploatering (planerad)	Avveckling av dikningsföretag	Avvecklas	1879 DL		Helsingborg
M 4439-21	2022-01-26	Kommun	Exploatering (planerad)	Avveckling av dikningsföretag	Avvecklas	1918 ÄVL		Helsingborg
M 687-15	2015-06-25	Privatperson	Naturvärdeshöjande åtgärd (våtmark)	Utrivning av delsträcka	Delägarförvaltning	1918 ÄVL		Kristianstad/Hässleholm
M 4704-14	2015-05-25	Privatperson	Infrastruktur och förändrad fastighetsindelning	Lagligförklaring av delsträcka, tillstånd att ersätta rör, utrivning av delsträcka, ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1879 DL	9	Kävlinge
M 3644-14	2015-05-19	Kommun	Exploatering (planerad)	Ny kostnadsfördelningslängd, ombyggnation på delar av anläggningen	Delägarförvaltning	MB och LVV	19	Landskrona

Omprovning av markavvattningsföretag – När, av vem och hur?

M 4750-13	2015-02-09	Kommun	Exploatering (planerad och genomförd)	Avveckling av anläggning och samfällighet, överenskommelse	Avvecklas	1918 ÄVL	Kristianstad
M 2101-13	2015-01-15	Privatperson	Naturvärdeshöjande åtgärd (våtmark)	Utrivning av del. Ny omfätning och ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1879 DL	7 Hörby
M 2051-14	2014-11-06	Privatperson	Bättre arrendering	Utrivning av del. Ny omfätning	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	14 Kävlinge
M 4626-12	2014-10-16	Kommun	Exploatering (planerad och genomförd)	Avveckling av samfällighet, överenskommelse	Avvecklas	1918 ÄVL	Kristianstad
M 3136-13	2014-10-06	Privatperson	Naturvärdeshöjande åtgärd (våtmark)	Avveckling	Avvecklas	1918 ÄVL	Malmö
M 5170-13	2014-09-25	Samfällighetsförening	Förändrad fastighetsindelning	Ny kostnadsfördelning	Föreningsförvaltning	1879 DL	29 Hässleholm
M 1980-13	2014-09-05	Privatperson	Infrastruktur (ledning)	Ny omfätning	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	7 Hässleholm
M 1710-13	2014-08-27	Privatperson	Naturvärdeshöjande åtgärd (våtmark)	Utrivning av del. Ny kostnadsfördelningslängd.	Föreningsförvaltning	1918 ÄVL	18 Trelleborg
M 2095-12	2014-08-12	Kommun	Exploatering (planerad)	Avveckling	Avvecklas	1918 ÄVL	Höganäs
M 2087-12	2014-08-12	Kommun	Infrastruktur, exploatering (planerad och genomförd) förändrad fastighetsindelning	Ny kostnadsfördelning, laglig förklaring av vattenanläggning. Nytt markavvattningsföretag, utrivning och avveckling av dikningsföretag	Delägarförvaltning	1879 DL	27 Höganäs
M 2086-12	2014-08-12	Kommun	Infrastruktur och exploatering (planerad och genomförd)	Utrivning och avveckling av äldre dikningsföretag. Nytt markavvattningsföretag, ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	31 Höganäs
M 3715-13	2014-04-14	Trafikverket	Infrastruktur	Ny omfätning och ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1879 DL	15 Höör/Hässleholm
M 1689-13	2014-04-14	Samfällighetsförening	Förändrad fastighetsindelning	Ny kostnadsfördelningslängd, överenskommelse	Föreningsförvaltning	1879 DL	32 Hässleholm
M 1459-13	2014-04-14	Samfällighetsförening	Förändrad fastighetsindelning	Ny kostnadsfördelningslängd, överenskommelse	Föreningsförvaltning	1879 DL	60 Hässleholm
M 364-14	2014-03-13	Dikningsföretaget	Förändrad fastighetsindelning	Ny kostnadsfördelningslängd, överenskommelse	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	7 Trelleborg
M 1959-13	2014-03-10	Privatperson	Naturvärdeshöjande åtgärd (våtmark)	Ny omfätning och ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	10 Skurup
M 1956-13	2014-03-10	Privatperson	Naturvärdeshöjande åtgärd (våtmark)	Ny omfätning och ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	28 Skurup
M 926-12	2014-01-27	Privatperson	Naturvärdeshöjande åtgärd (våtmark)	Ny omfätning och ny kostnadsfördelningslängd	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	36 Kristianstad

Omprövning av markavvattningsföretag – När, av vem och hur?

M 2532-12	2013-10-25	Kommun	Infrastruktur och exploatering (planerad)	Ny omfattning och ny kostnadsfördelningsslängd	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	Hässleholm
M 2530-12	2013-10-25	Kommun	Infrastruktur och exploatering (planerad)	Ny omfattning och ny kostnadsfördelningsslängd	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	10 Hässleholm
M 1462-13	2013-09-20	Företag	Infrastruktur (ledning)	Ny omfattning och ny kostnadsfördelningsslängd	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	Lund
M 1573-13	2013-09-11	Privatperson	Naturvärdeshöjande åtgärd (vätmark)	Ny omfattning och ny kostnadsfördelningsslängd	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	5 Kristianstad
M 2501-12	2013-05-23	Kommun	Naturvärdeshöjande åtgärd (vätmark)	Ny omfattning och ny kostnadsfördelningsslängd	Delägarförvaltning	1879 DL	5 Lund/Lomma
M 679-II	2013-05-23	Privatperson	Nytt bevattningsmagasin	Utrivning av del. Ny omfattning och ny kostnadsfördelningsslängd	Delägarförvaltning	1918 ÄVL	6 Hässleholm
M 4943-II	2013-01-23	Samfällighetsförening	Förändrad fastighetsindelning	Ny kostnadsfördelning, överenskommelse	Föreningsförvaltning	1879 DL	13 Hässleholm

Bilaga 2. Sammanställning av gallrade omprövningar

Målnummer	Avslutat år	Anledning
M 257-10	2010-06-22	Utanför Skåne
M 749-10	2010-05-21	Utanför Skåne
M 39-11	2011-12-30	Utanför Skåne
M 246-11	2011-08-26	Utanför Skåne
M 4057-10	2013-01-17	Utanför Skåne
M 4021-12	2013-09-06	Utanför Skåne
M 265-12	2013-12-09	Utanför Skåne
M 3254-13	2014-03-06	Utanför Skåne
M 4384-12	2014-02-20	Utanför Skåne
M 1169-11	2014-04-02	Utanför Skåne
M 425-13	2014-03-27	Utanför Skåne
M 1456-14	2014-05-23	Utanför Skåne
M 2830-12	2014-08-27	Utanför Skåne
M 5206-13	2014-09-09	Utanför Skåne
M 3626-14	2014-12-08	Utanför Skåne
M 2049-14	2015-06-05	Utanför Skåne
M 673-14	2015-06-05	Utanför Skåne
M 943-14	2015-08-28	Utanför Skåne
M 1583-14	2015-12-04	Utanför Skåne
M 1957-12	2012-12-12	Ej åtkomlig
M 1785-12	2012-12-07	Ej åtkomlig
M 1784-12	2012-12-07	Ej åtkomlig
M 1761-12	2012-12-07	Ej åtkomlig
M 3500-11	2012-06-04	Ej åtkomlig
M 521-11	2012-06-01	Ej åtkomlig
M 4634-11	2012-05-28	Ej åtkomlig
M 3301-11	2012-05-22	Ej åtkomlig
M 1515-11	2012-04-18	Ej åtkomlig
M 1513-11	2012-04-18	Ej åtkomlig
M 3622-10	2012-04-11	Ej åtkomlig
M 4269-10	2012-03-06	Ej åtkomlig

Omprövning av markavvattningsföretag – När, av vem och hur?

M 2150-09	2012-02-21	Ej åtkomlig
M 4454-10	2012-02-08	Ej åtkomlig
M 1673-10	2010-11-12	Ej åtkomlig
M 1462-10	2010-10-19	Ej åtkomlig
M 1909-09	2010-03-03	Irrelevant
M 2607-09	2009-11-26	Ej åtkomlig
M 4808-11	2013-05-20	Irrelevant
M 1626-12	2013-03-04	Ej åtkomlig
M 3971-09	2013-02-25	Ej åtkomlig
M 3214-13	2013-11-22	Ej åtkomlig
M 2093-12	2014-11-28	Avvisad
M 2088-12	2014-11-28	Avvisad
M 4020-12	2015-01-16	Irrelevant
M 3619-21	2021-12-03	Ej åtkomlig
M 5116-14	2015-12-22	Avvisad
M 1809-13	2015-10-22	Avvisad
M 381-15	2015-09-08	Irrelevant
M 5797-20	2021-10-25	Ej åtkomlig
M 5796-20	2021-10-25	Ej åtkomlig
M 910-21	2021-10-12	Ej åtkomlig
M 1069-12	2021-05-21	Irrelevant
M 3428-20	2021-04-16	Ej åtkomliga
M 2273-20	2021-01-27	Ej åtkomlig
M 4045-20	2020-11-25	Ej åtkomlig
M 472-19	2020-11-11	Ej åtkomlig
M 1544-20	2020-07-28	Ej åtkomlig
M 1383-20	2020-07-06	Ej åtkomlig
M 903-20	2020-06-16	Ej åtkomlig
M 5284-18	2020-05-29	Ej åtkomlig
M 1267-19	2020-05-27	Ej åtkomlig
M 331-18	2020-04-06	Ej åtkomlig
M 1849-19	2020-01-27	Ej åtkomlig

Omprövning av markavvattningsföretag – När, av vem och hur?

M 2380-19	2019-10-30	Irrelevant
M 2498-18	2019-05-14	Ej åtkomlig
M 3670-18	2019-03-28	Ej åtkomlig
M 2625-18	2019-01-28	Irrelevant
M 1168-18	2018-11-26	Irrelevant
M 1613-18	2018-09-19	Ej åtkomlig
M 1991-18	2018-06-29	Ej åtkomlig
M 5142-17	2018-05-21	Ej åtkomlig
M 2626-16	2017-09-18	Irrelevant
M 1563-17	2017-09-04	Ej åtkomlig
M 2291-17	2017-08-17	Ej åtkomlig
M 352-17	2017-06-30	Ej åtkomlig
M 2540-16	2017-06-02	Ej åtkomlig
M 3974-15	2017-06-01	Ej åtkomlig
M 3385-14	2017-02-20	Ej åtkomlig
M 4760-16	2017-02-09	Ej åtkomlig
M 842-16	2016-12-13	Ej åtkomlig
M 541-16	2016-11-22	Irrelevant
M 616-16	2016-10-24	Irrelevant
M 1988-16	2016-09-08	Utanför Skåne
M 1777-09	2015-04-22	Irrelevant
M 1361-21	2021-06-03	Avvisad
M 3631-19	2020-07-09	Avvisad
M 3114-20	2020-12-22	Utanför Skåne
M 2168-19	2020-02-18	Utanför Skåne
M 1318-19	2019-12-20	Utanför Skåne
M 2999-18	2019-03-18	Utanför Skåne
M 2902-18	2018-10-01	Utanför Skåne
M 2715-15	2017-05-10	Utanför Skåne
M 1028-16	2016-12-29	Utanför Skåne
M 3755-14	2016-10-31	Utanför Skåne
M 3822-15	2016-06-28	Utanför Skåne

Omprövning av markavvattningsföretag – När, av vem och hur?

M 365-14	2015-06-11	Oåtkomlig
M 363-14	2015-06-11	Oåtkomlig
M 686-12	2013-01-25	Irrelevant
M 214-12	2013-08-30	Irrelevant
M 1455-14	2015-01-16	Irrelevant